काण्डम् ४ 1

॥ तैत्तिरीय संहिता॥ ॥ काण्डम् ४॥

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

युआनः प्रथमम्मनंस्तृत्वायं सिवृता धियः। अग्निं ज्योतिर्निचाय्यं पृथिव्या अध्याभंरत्। युक्ताय मनंसा देवान्थ्सवंर्यतो धिया दिवम्। बृहज्योतिः करिष्यतः सिवृता प्र सुंवित तान्। युक्तेन मनंसा वयं देवस्यं सिवृतः स्व। सुवृग्याय शक्त्यै। युअते मनं उत युंअते धियो विप्रा विप्रंस्य बृह्तो विप्रिक्षतः। वि होत्रा दिधे वयुनाविदेक इत् (१)

मही देवस्यं सिवतुः परिष्ठतिः। युजे वां ब्रह्मं पूर्व्यं नमोंभिर्वि श्लोकां यन्ति पृथ्यंव सूर्राः। शृण्वन्ति विश्वं अमृतंस्य पुत्रा आ ये धामांनि दिव्यानि तस्थुः। यस्यं प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा देवस्यं मिह्मानमर्चतः। यः पार्थिवानि विमुमे स एतंशो रजार्श्से देवः संविता महित्वना। देवं सिवतः प्र सुंव युज्ञम्प्र सुंव (२)

यज्ञपंतिम्भगांय दिव्यो गंन्ध्रवः। केतपः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचंम्द्य स्वंदाति नः। इमं नो देव सवितर्य्ज्ञं प्र सुंव देवायुवर् सिख्विदर् सत्राजितं धन्जितर् सुवर्जितम्। ऋचा स्तोम् समर्धय गायत्रेणं रथन्तरम्। बृहद्गायत्रवंति। देवस्यं त्वा सिवतुः प्रंसवेंऽश्विनोंबांहुभ्यां पूष्णो हस्तांभ्याम्गायत्रेण छन्दसाऽऽदंदेऽङ्गिरस्वदिशंरस् नारिः (३)

असि पृथिव्याः स्थस्थांद्ग्निं पुंरीष्यंमङ्गिर्स्वदा भंर् त्रैष्टुंभेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वद्वभ्रिंरिस् नारिंरिस् त्वयां वयः स्थस्थ आग्निः शंकेम् खिनतुं पुरीष्यं जागतेन त्वा छन्द्सा-ऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वद्धस्तं आधायं सिवता बिभ्रदभ्रिः हिर्ण्ययौम्। तया ज्योतिरजंस्रमिद्ग्निं खात्वी न आ भ्रानुंष्टुभेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वत्॥

द्रवा युर्गा प्रमूत्र स्वतम्। दिवि ते जन्मं पर्मम्नतिरेक्षे नाभिः पृथिव्यामिष् योनिः। युआथार् रास्तमं युवम्स्मिन् यामे वृषण्वस्। अग्निं भर्नतमस्मयुम्। योगेयोगे त्वस्तरं वाजेवाजे हवामहे। सखांय इन्द्रमूतयें। प्रतूर्वन्नं (५)

एह्यंवृक्तामृत्रशंस्ती रुद्रस्य गाणंपत्यान्मयोभूरेहिं। उर्वन्तिरिक्षमिन्विहि स्वस्तिगंव्यृतिरभंयानि कृण्वत्र। पूष्णा स्युजां सह। पृथिव्याः स्थस्थांद्ग्निं पुरीष्यंमिङ्गर्स्वदच्छेंह्यग्निं पुरीष्यंमिङ्गर्स्वदच्छेमोऽग्निं पुरीष्यंमिङ्गर्स्वद्भरिष्यामोऽग्निं पुरीष्यंमिङ्गर्स्वद्भरामः। अन्वग्निरुषसामग्रंमख्यदन्वहांनि प्रथमो जातवेदाः। अनु सूर्यस्य (६) पुरुत्रा चं र्ष्मीननु द्यावांपृथिवी आ तंतान। आगत्यं वाज्यध्वंनः सर्वा मृधो वि धूंनुते। अग्निर स्थस्थे मह्ति चक्षुंषा नि चिंकीषते। आक्रम्यं वाजिन्पृथिवीम्ग्निमिंच्छ रुचा त्वम्। भूम्यां वृत्वायं नो ब्रूहि यतः खनांम् तं व्यम्। द्यौस्ते पृष्ठं पृंथिवी स्थस्थंमात्मान्तरिक्षर समुद्रस्ते योनिः। विख्याय चक्षुंषा त्वम्भि तिष्ठ (७)

पृत्न्यतः। उत्क्रांम महते सौभंगायास्मादास्थानां द्विणोदा वांजित्र। वयः स्यांम सुमृतौ पृंथिव्या अग्निं खनिष्यन्तं उपस्थे अस्याः। उदंक्रमीद्रविणोदा वाज्यवीकः स लोकः सुकृतं पृथिव्याः। ततः खनेम सुप्रतीकमृग्निः सुवो रुहाणा अधि नाकं उत्तमे। अपो देवीरुपं सृज् मधुंमतीरयक्ष्मायं प्रजाभ्यः। तासाः स्थानादु ज्ञिहतामोषंधयः सुपिप्पलाः। जिघंमिं (८)

अग्निम्मनंसा घृतेनं प्रतिक्ष्यन्त्म्भुवंनानि विश्वां। पृथुं तिर्श्वा वयंसा बृहन्तं व्यचिष्ठमन्नः रभसं विदानम्। आ त्वां जिधर्मि वचंसा घृतेनांर्क्षसा मनंसा तञ्जंषस्व। मर्यश्रीः स्पृह्यद्वंणीं अग्निर्नाभिमृशे तनुवा जर्ह्णणणः। परि वाजंपितः क्विरग्निरहव्या न्यंक्रमीत्। दध्द्रत्नांनि दाशुषें। परि त्वाऽग्ने पुरं व्यं विप्रः सहस्य धीमिह। धृषद्वंणीं दिवेदिवे भेत्तारंम्भङ्कुरावंतः। त्वमंग्ने द्युभिस्त्वमांशुशुक्षणिस्त्वमृद्धस्त्वमश्मंनस्परि। त्वं

वर्नेभ्यस्त्वमोषंधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिंः॥ (९)

प्रतुर्व-श्सूर्यंस्य तिष्ठ जियंमिं भेतारं विश्वतिश्चं॥ [२]

देवस्यं त्वा सिवृतुः प्रस्वें ऽश्विनौंर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यां पृथिव्याः स्थस्थेऽग्निं पुरीष्यमिङ्गर्स्वत्खंनामि। ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीक्मजंग्नेण भानुना दीद्यांनम्। शिवं प्रजाभ्योऽहिर्रं सन्तं पृथिव्याः स्थस्थेऽग्निं पुरीष्यमिङ्गर्स्वत्खंनामि। अपां पृष्ठमंसि स्प्रथां उर्विग्नम्भेरिष्यदपराविपष्ठम्। वर्धमानम्मह आ च पुष्कंरं दिवो मात्रया वरिणा प्रथस्व। शर्म च स्थः (१०)

वर्म च स्थो अच्छिंद्रे बहुले उभे। व्यचंस्वती सं वंसाथाम्भतमृत्रिं पुरीष्यम्। सं वंसाथाः सुवर्विदां समीची उरंसा त्मना। अग्निमन्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्मित्। पुरीष्योऽसि विश्वभंराः। अर्थवां त्वा प्रथमो निरंमन्थदग्ने। त्वामंग्ने पुष्कंरादध्यथंर्वा निरंमन्थत। मूर्ग्नो विश्वंस्य वाघतः। तम् त्वा दृध्यङ्कृषिः पुत्र ईधे (११)

अर्थर्वणः। वृत्रहणंं पुरन्द्रम्। तमुं त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तंमम्। धनंज्य रणंरणे। सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान्थ्सादयां यज्ञ र सुंकृतस्य योनौं। देवावीर्देवान् हृविषां यजास्यग्ने बृहद्यजमाने वयो धाः। नि होतां होतृषदेने विदानस्त्वेषो दीदिवार अंसदथ्सुदक्षः। अदंब्धव्रतप्रमित्विसिष्ठः सहस्रम्भरः

मः प्रश्नः

देववीर्तमः। वि धूममंग्ने अरुषिम्मियेध्य सृज प्रंशस्त दर्शतम्। जिनेष्वा हि जेन्यो अग्ने अहा १ हितो हितेष्वंरुषो वनेषु। दमेदमे सप्त रत्ना दर्थानोऽग्निर्होता नि षंसादा यजीयान्॥ (१३)

शुचिंजिह्वो अग्निः। स॰ सींदस्व महा॰ असि शोचंस्व (१२)

स्य ईथे शोर्चस्य सुप्तिविर्धातिश्वा ——[3] सं तें वायुर्मात्विरिश्वां दधातूत्तानाये हृदंयं यद्विलिष्टम्। देवानां अर्थति प्राणाशेन तम्में च देति तर्षद्वस्य तस्यम्। सानातो ज्योतिषा

यश्चरंति प्राणर्थेन तस्मैं च देवि वर्षेडस्तु तुभ्यम्। सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वर्रूथमासंदः सुवंः। वासो अग्ने विश्वरूप् सं व्ययस्व विभावसो। उद् तिष्ठ स्वध्वरावां नो देव्या कृपा। दृशे चं भासा बृंहता सुंशुक्कनिराग्ने याहि सुशस्तिभिः। (१४)

ऊर्ध्व ऊ षु णं ऊतये तिष्ठां देवो न संविता। ऊर्ध्वो वार्जस्य सनिता यदि भिर्वाघद्विर्विह्वयांमहे। स जातो गर्भो असि रोदंस्योरग्ने चारुर्विभृत ओषंधीषु। चित्रः शिशुः परि तमा इंस्यक्तः प्रमातृभ्यो अधि कनित्रदद्गाः। स्थिरो भंव वी ब्वंङ्ग आशुर्भव वाज्यवित्र। पृथुर्भव सुषद्स्त्वमृग्नेः पुरीष्वाहंनः। शिवो भंव (१५)

प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमिङ्गरः। मा द्यावापृथिवी अभि शूंशुचो मान्तरिक्षं मा वनस्पतीन्। प्रैतुं वाजी किनेकद्न्नानंदद्रासंभः पत्वाँ। भरंत्रुग्निं पुरीष्यं मा पाद्यायुंषः पुरा। रासंभो वां किनेकद्थसुयुंक्तो वृषणा रथें। स वांमुग्निं पुरीष्यंमाशुर्दूतो वहादितः। वृषाग्निं वृषणं भरेन्नुपां गर्भर् समुद्रियम्। अग्नु आ याहि (१६)

वीतयं ऋतः स्त्यम्। ओषंधयः प्रतिं गृह्णीताग्निमेतः शिवमायन्तंमभ्यत्रं युष्मान्। व्यस्यन्विश्वा अमंतीररांतीर्निषीदंत्रो अपं दुर्मृतिः हंनत्। ओषंधयः प्रतिं मोदध्वमेनं पुष्पांवतीः सुपिप्पुलाः। अयं वो गर्भं ऋत्वियः प्रतः सुधस्थमासंदत्॥ (१७)

स्यास्ति शिव भव यहि पद्गिश्वा — [8] वि पार्जसा पृथुना शोश्चानो बार्धस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः। स्याम्ग्रेरहर सुहवंस्य प्रणीतौ। आपो हिष्ठा मंयोभवस्ता नं उन्जे दंधातन। महे रणांय चक्षसे। यो वंः

हिष्ठा मंयोभुवस्ता नं ऊर्जे दंघातन। महे रणाय चक्षंसे। यो वंः शिवतंमो रसस्तस्यं भाजयतेह नंः। उशतीरिव मातरंः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वंथ। आपो जनयंथा च नः। मित्रः (१८)

स्रमुज्यं पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह। सुजातं जातवेदसम्भिं वैश्वान् विभुम्। अयक्ष्मायं त्वा सर सृंजामि प्रजाभ्यः। विश्वे त्वा देवा वैश्वान्राः सर सृंजन्त्वानृष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्। रुद्राः सम्भृत्यं पृथिवीम्बृहञ्च्योतिः समीधिरे। तेषां भानुरजस्त्र इच्छुको देवेषुं रोचते। सरसृष्टां वसुंभी रुद्रैधीरैंः कर्मण्यांम्मृदम्ं। हस्तांभ्याम्मृद्वीं कृत्वा सिनीवाली करोत् (१९)

. ताम्। सिनीवाली सुंकपर्दा सुंकुरीरा स्वौपशा। सा बाहुभ्यामदितिर्धिया। माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निम्बिर्भर्तु गर्भ आ। मखस्य शिरोऽसि यज्ञस्यं पदे स्थंः। वसंवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दंसाङ्गिर्स्वर्णृथिव्यंसि रुद्रास्त्वां कृण्वन्तु त्रैष्ट्रंभेन

छन्दंसाङ्गिरस्वदन्तरिक्षमसि (२०) आदित्यास्त्वां कृण्वन्तु जागंतेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्यौरंसि विश्वें त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दंसाङ्गिरस्वद्दिशोऽसि

भ्रुवासि धारया मियं प्रजार रायस्पोषं गौपत्यर सुवीर्यर् संजातान् यर्जमानायादिंत्यै रास्नास्यदिंतिस्ते बिलें गृह्णातु पाङ्केन छन्दंसाङ्गिरस्वत्। कृत्वाय सा महीमुखाम्मृन्मयीं योनिमग्नयें। तां पुत्रेभ्यः सम्प्रायंच्छ्ददिंतिः श्रूपयानितिं॥ (२१)

मित्रः कंरोत्व्-तरिक्षमिस् प्र चृत्वारि च॥————[५] वसंवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दंसाङ्गिर्स्वद्रुद्रास्त्वां धूपयन्तु त्रैष्टुंभेन छन्दंसाङ्गिरस्वदांदित्यास्त्वां धूपयन्तु जागंतेन

छन्दंसाङ्गिरस्वद्विश्वें त्वा देवा वैश्वानरा धूपयन्त्वानुष्ट्रभेन छन्दंसाङ्गिरस्वदिन्द्रंस्त्वा धूपयत्वङ्गिरस्वद्विष्णुंस्त्वा धूपयत्वङ्गिरस्वद्वरं धूपयत्विङ्गरुस्वदिदितिस्त्वा देवी विश्वदें व्यावती पृथिव्याः सधस्थें-ऽङ्गिरस्वत्खंनत्ववट देवानां त्वा पत्नीः (२२)

देवीर्विश्वदें व्यावतीः पृथिव्याः सधस्थें ऽङ्गिरस्वद्घं धतूखे

धिषणांस्त्वा देवीर्विश्वदें व्यावतीः पृथिव्याः स्थस्थें ऽङ्गिर्स्वद्भीन्धंताम् ग्रास्त्वां देवीर्विश्वदें व्यावतीः पृथिव्याः स्थस्थें ऽङ्गिर्स्वच्छ्रंपयन्त् खेवस्त्रयो जनयस्त्वा देवीर्विश्वदें व्यावतीः पृथिव्याः स्थस्थें- ऽङ्गिर्स्वत्पंचन्त् खे। मित्रैतामुखाम्पंचैषा मा भेदि। एतां ते परि ददाम्यभित्त्ये। अभीमाम् (२३)

मृहिना दिवंग्मित्रो बंभूव स्प्रथाः। उत श्रवंसा पृथिवीम्।
मित्रस्यं चर्षणीधृतः श्रवो देवस्यं सान्सिम्। द्युम्नं चित्रश्रंवस्तमम्।
देवस्त्वां सिवतोद्वंपत् सुपाणिः स्वंङ्ग्रिरः। सुबाहुरुत शक्त्याः।
अपंद्यमाना पृथिव्याशा दिश् आ पृंण। उत्तिष्ठ बृह्ती भंवोध्वां तिष्ठ
ध्रुवा त्वम्। वसंवस्त्वाच्छ्ंन्दन्तु गायत्रेण् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्रुद्रास्त्वा
च्छ्ंन्दन्तु त्रैष्टुंभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदांदित्यास्त्वाच्छ्ंन्दन्तु जागंतेन्
छन्दंसाङ्गिर्स्वदिश्वं त्वा देवा वैश्वान्रा आच्छ्ंन्दन्त्वानुंष्टुभेन्
छन्दंसाङ्गिर्स्वत्॥ (२४)

समास्त्वाग्न ऋतवों वर्धयन्तु संवथ्सरा ऋषयो यानि सृत्या। सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशः पृथिव्याः। सं चेध्यस्वांग्ने प्र चं बोधयैनुमुचं तिष्ठ महते सौभंगाय। मा चं

पत्नीरिमा रुद्रास्त्वाच्छॄंन्दुन्त्वेकान्नवि ईश्वतिश्चं॥=

सं चेध्यस्वाँग्रे प्र चं बोधयैन्मुचं तिष्ठ मह्ते सौभंगाय। मा चं रिषदुपस्ता ते अग्ने ब्रह्माणंस्ते यशसंः सन्तु मान्ये। त्वामंग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने (२५)

संवरंणे भवा नः। सपलहा नो अभिमातिजिच स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन्न। इहैवाग्ने अधि धारया रियं मा त्वा नि क्रंन्पूर्विचेतों निकारिणः। क्षत्रमंग्ने सुयमंमस्तु तुभ्यंमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः। क्षत्रेणाँग्ने स्वायुः स॰ रंभस्व मित्रेणाँग्ने मित्रधेयें यतस्व। सजातानाँम्मध्यमस्था एंधि राज्ञांमग्ने विहव्यों दीदिहीह। अतिं (२६)

निहो अति स्रिधोऽत्यचिंत्तिमत्यरांतिमग्ने। विश्वा ह्यंग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्य ५ सहवीरा ५ र्यिं दौः। अनाधृष्यो जातवेदा अनिष्टृतो विरार्डग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह। विश्वा आशाः प्रमुश्चन्मानुषीर्भियः शिवाभिर्द्य परि पाहि नो वृधे। बृहंस्पते सवितर्बोधयैन स स्थितं चिथ्सन्तरा स स शिंशाधि। वर्धयैनम्महते सौभंगाय (२७)

विश्वं एन्मन् मदन्तु देवाः। अमुत्रुभूयादध् यद्यमस्य बृहंस्पते अभिशंस्तेरमुं अः। प्रत्यौहतामिश्वनां मृत्युमंस्माद्देवानांमग्ने भिषजा शचींभिः। उद्वयं तमंसस्परि पश्यंन्तो ज्योतिरुत्तंरम्। देवं देवत्रा सूर्यमगंन्म ज्योतिंरुत्तमम्॥ (२८)

ऊर्ध्वा अस्य सुमिधों भवन्त्यूर्ध्वा शुका शोची १ ष्युग्नेः।

द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः। तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषुं

देवः। पथ आनंक्ति मध्वां घृतेनं। मध्वां यज्ञं नंक्षसे प्रीणानो नराशश्सों अग्ने। सुकृद्देवः संविता विश्ववारः। अच्छायमेति शर्वसा घृतेनेंडानो वह्निर्नमंसा। अग्निश् सुचों अध्वरेषुं प्रयथ्सुं। स यक्षदस्य महिमानंमग्नेः सः (२९)

ई मन्द्रास् प्रयसंः। वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च। द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता दंदन्ते अग्नेः। उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यंमानाः। ते अस्य योषंणे दिव्ये न योनांवुषासानक्तां। इमं यज्ञमंवतामध्वरं नेः। दैव्या होतारावूर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वाम्भि गृणीतम्। कृणुतं नः स्विष्टिम्। तिस्रो देवीर्ब्हिरेद संदन्तिवडा सरंस्वती (३०)

भारती। मही गृंणाना। तन्नस्तुरीप्मद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टां सुवीरम्। रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमस्मे। वनस्पतेऽवं सृजा ररांणस्त्मनां देवेषं। अग्निरह्व्य शंमिता सूदयाति। अग्ने स्वाहां कृणुहि जातवेद इन्द्रांय ह्व्यम्। विश्वे देवा ह्विरिदं ज्ञंषन्ताम्। हिर्ण्यगर्भः समंवर्तताग्रें भूतस्यं जातः पितरेकं आसीत्। स दांधार पृथिवीं द्याम् (३१)

उतेमां कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यः प्राण्तो निमिष्तो महि्त्वैक इद्राजा जगतो बुभूवं। य ईशें अस्य द्विपद्श्वतुंष्पदः कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। य आत्मदा बंलदा यस्य विश्वं उपासंते प्रशिषं यस्यं देवाः। यस्यं छायामृतं यस्यं मृत्युः कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यस्येमे हिमवंन्तो महित्वा यस्यं समुद्र रसयां सह (३२)

आहुः। यस्येमाः प्रदिशो यस्यं बाहू कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यं ऋन्दंसी अवंसा तस्तभाने अभ्यक्षेताम्मनंसा रेजमाने। यत्राधि सूर उदिंतौ व्येति कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। येन् द्यौरुग्रा पृथिवी चं दृढे येन् सुवंः स्तिभृतं येन् नाकंः। यो अन्तरिक्षे रर्जसो विमानः कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। आपों ह यन्मंहतीर्विश्वम् (३३)

आयुन्दक्षं दर्धाना जनयंन्तीर्ग्निम्। ततों देवानां निरंवर्ततासुरेकः कस्मै देवायं हुविषां विधेम। यश्चिदापो महिना पूर्यपंश्यद्दक्षं दर्धाना जनयंन्तीर्ग्निम्। यो देवेष्विधं देव एक आसीत्कस्मै देवायं हुविषां विधेम॥ (३४)

अके स सरंस्वती बार सह विश्वविक्षारणवा——[2]
आकूंतिमृग्निम्प्रयुज् इ स्वाहा मनों मेधामृग्निम्प्रयुज् इ स्वाहां चित्तं विज्ञांतमृग्निम्प्रयुज् इ स्वाहां वाचो विधृतिमृग्निम्प्रयुज् इ स्वाहां प्रजापंतये मनेवे स्वाहाग्नये वैश्वान्राय स्वाहा विश्वं देवस्यं नेतुर्मर्तो वृणीत स्ख्यं विश्वं राय इंष्ध्यिस द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा मा सु भित्था मा सु रिषो द इ हंस्व वीडयंस्व सु। अम्बं धृष्णु वीरयंस्व (३५)

अग्निश्चेदं केरिष्यथः। दृश्हंस्व देवि पृथिवि स्वस्तयं आसुरी माया स्वधयां कृतासिं। जुष्टं देवानांमिदमंस्तु ह्व्यमिरिष्टा त्वमुदिंहि युज्ञे अस्मिन्न्। मित्रैतामुखां तंपैषा मा भेदि। पृतान्ते परि ददाम्यभित्त्ये। द्वंन्नः सपिरांसुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः। सहंसस्पुत्रो अद्भंतः। परंस्या अधि संवतोऽवरार अभ्या (३६)

त्र। यत्राहमस्मि ता ४ अंव। प्रमस्याः परावतां रोहिदंश्व इहा गंहि। पुरीष्यः पुरुष्रियोऽग्ने त्वं तरा मृधः। सीद त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनांनि विद्वान्। मैनांमुर्चिषा मा तपंसाभि शूंशुचोऽन्तरंस्या १ शुक्रज्योतिर्वि भाहि। अन्तरंग्ने रुचा त्वमुखाये सदंने स्व। तस्यास्त्व १ हरंसा तप्आतंवेदः शिवो भंव। शिवो भूत्वा मह्यंमग्नेऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिंमिहासंदः॥ (३७)

व्ययंग्रे यानि कानि चा ते दारूणि द्रध्मसिं। तदंस्तु तुभ्यमिद् घृतं तज्जुंषस्व यविष्ठ्य। यदत्त्युंपजिह्विका यहुम्रो अंतिसपंति। सर्वं तदंस्तु ते घृतं तज्जुंषस्व यविष्ठ्य। रात्रिं ररात्रिमप्रयावम्भर्न्तो-ऽश्वांयेव तिष्ठंते घासमस्मै। रायस्पोषंण सिम्षा मद्न्तोऽग्रे मा ते प्रतिवेशा रिषाम। नाभाँ (३८)

पृथिव्याः संमिधानमुग्निः रायस्पोषांय बृह्ते हंवामहे।

अग्नेऽपिं दधाम्यास्यैं। दइष्ट्रांभ्याम्मिलस्र् अम्येस्तस्करां र उत। हनूंभ्याइस्तेनान्भंगवस्ताइस्त्वं खांद सुखांदितान्। ये जनेषु मिलस्रंवः स्तेनास्स्तस्करा वनें। ये (३९) कक्षेंच्वघायवस्ताइस्ते दधामि जम्भयोः। यो अस्मभ्यमरातीयाद्यनो द्वेषते जनेः। निन्दाद्यो अस्मान् दिपसांच सर्वं तम्मस्मसा

इर्म्मदम्बृहद्वेक्थं यजेत्रं जेतारमृग्निं पृतनासु सास्हिम्। याः सेनां अभीत्वंरीराव्याधिनीरुगंणा उत। ये स्तेना ये च तस्कंरास्ता इस्ते

जिष्णु यस्याहमस्मिं पुरोहिंतः। उदेषाम्बाहू अंतिर्मुद्वर्च उद् बलम्। क्षिणोमि ब्रह्मणामित्रानुन्नयामि (४०) स्वार अहम्। दृशानो रुका उर्व्या व्यंद्यौदुर्मर्षमायुः

कुरु। सर्शितं मे ब्रह्म सर्शितं वीर्यं बलम्। सर्शितं क्षत्रं

श्रिये रुंचानः। अग्निर्मृतों अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजनयथ्सुरेतौः। विश्वां रूपाणि प्रति मुश्चते क्विः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे। वि नाकमख्यथ्सविता वरेण्योऽनुं प्रयाणमुषसो वि राजित। नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेक र् समीची। द्यावा क्षामां रुकाः (४१)

अन्तर्वि भाति देवा अभि धारयन्द्रविणोदाः। सुपूर्णोऽसि गुरुत्मान्त्रिवृत्ते शिरों गायत्रं चक्षुः स्तोमं आत्मा सामं ते तनूर्वामदेव्यम्बृहद्रथन्तरे पक्षौ यंज्ञायज्ञियं पुच्छं छन्दा इस्यङ्गानि _____ धिष्णियाः शुफा यजूर्रेषि नामं। सुपूर्णोऽसि गुरुत्मान्दिवं गच्छु सुवंः पत॥ (४२)

नाभा वने येनं यामि क्षामां क्वांऽष्टात्रिरंशचा [१०]
अग्ने यं यज्ञमध्वरं विश्वतः परिभूरसिं। स इद्देवेषुं गच्छति।

सोम् यास्ते मयोभुवं ऊतयः सन्ति दाशुषै। ताभिर्नोऽविता भव। अग्निर्मूर्धा भुवंः। त्वं नः सोम् या ते धामानि। तथ्संवितुवरिण्यं भर्गो देवस्यं धीमहि। धियो यो नंः प्रचोदयात्। अचित्ती यचंकृमा दैव्ये जनें दीनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुष्त्वता। (४३)

देवेषुं च सवित्मानुंषेषु च त्वं नो अत्रं सुवतादनांगसः। चोद्यित्री सूनृतांनां चेतंन्ती सुमतीनाम्। यज्ञं दंधे सरंस्वती। पावीरवी कृन्यां चित्रायुः सरंस्वती वीरपंत्री धियं धात्। ग्राभिरच्छिंद्र शर्ण स्जोषां दुराधर्षं गृणते शर्मं य स्सत्। पूषा गा अन्वंत नः पूषा रंक्षत्ववंतः। पूषा वाज समोतु नः।

शुक्रं ते अन्यद्यंजतं ते अन्यत् (४४)

विषुंरूपे अहंनी द्यौरिवासि। विश्वा हि माया अवंसि स्वधावो भद्रा ते पूषित्रह रातिरंस्तु। तेंऽवर्धन्त स्वतंवसो महित्वना नाकं तस्थुरुरु चित्रिरे सदेः। विष्णुर्यद्धावद्वृषंणम्मद्च्युतं वयो न सींदन्निधं बर्हिषे प्रिये। प्र चित्रमुकं गृणते तुराय मारुताय स्वतंवसे भरध्वम्। ये सहार्रस् सहंसा सहंन्ते (४५)

रेजंते अग्ने पृथिवी मखेभ्यंः। विश्वं देवा विश्वं देवाः। द्यावां नः पृथिवी इम र सिध्रमद्य दिविस्पृशम्। यज्ञं देवेषु यच्छताम्। प्र पूर्वजे पितरा नव्यंसीभिर्गीभिः कृंगुध्वर सदेने ऋतस्यं। आ नौं द्यावापृथिवी दैव्येन जर्नेन यातम्महि वां वरूथम्। अग्नि इ

स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम्। हव्या देवेषुं नो दधत्। स हंव्यवाडमंर्त्य उशिग्दूतश्चनोंहितः। अग्निर्धिया समृण्वति। शं नो भवन्तु वार्जवाजे॥ (४६)

पूरुपत्वतां यजतन्ते अन्यथ्सहंन्ते चनोहितोऽष्टौ चं॥-

विष्णोः क्रमोंऽसि दिवस्पर्यत्रंपतेऽपेत समितं या जाता मा नों हि॰सीख्रुवाऽस्यांदित्यङ्गर्भिमन्द्रांग्री रोचनैकांदश॥ •[१२]

विष्णोरस्मिन् हव्येतिं त्वाऽहं धीतिभिर्होत्रां अष्टाचंत्वारिश्शत्॥४८॥ विष्णोः ऋमोऽसि स त्वन्नों

अग्ने॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

विष्णोः क्रमौंऽस्यभिमातिहा गांयत्रं छन्द आ रोह पृथिवीमनु वि क्रंमस्व निर्मक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमौंऽस्यभिशस्तिहा त्रैष्ट्रंभं छन्द आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रंमस्व निर्मक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमौंऽ स्यरातीयतो हन्ता जागंतं छन्द आ रोह दिव्मनु वि क्रंमस्व निर्मक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः (१)

क्रमोंऽसि शत्रूयतो ह्न्तानुष्टुभुं छन्द आ रोह् दिशोऽनु वि क्रंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मः। अक्रंन्दद्ग्निः स्तनयंत्रिव द्यौः क्षामा रेरिंहद्वीरुधंः समुञ्जन्न। सुद्यो जंज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदंसी भानुनां भात्यन्तः। अग्नेंऽभ्यावर्तित्रभि न आ वंर्तस्वायुंषा वर्चसा सन्या मेधयां प्रजया धनेन। अग्नें (२)

अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः। तासाम्पोषंस्य पोषेण पुनर्नो नृष्टमा कृषि पुनर्नो र्यिमा कृषि। पुनर्क्जो नि वर्तस्व पुनरग्न इषायुंषा। पुनर्नः पाहि विश्वतः। सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वंस्व धारया। विश्विपस्रया विश्वतस्परि। उद्त्ममं वंरुण पाशंमुस्मदवांधुमम् (३)

वि मध्यम ॥ श्रंथाय। अर्था वयमांदित्य व्रते तवानांगसो

अदितये स्याम। आ त्वांहार्षम्नतरंभूर्ध्वस्तिष्ठाविंचाचितः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वस्मित्राष्ट्रमधि श्रय। अग्ने बृहत्नुषसांमूर्ध्वो अंस्थान्निर्जिग्मवान्तमंसो ज्योतिषागाँत्। अग्निर्भानुना रुशंता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः। सीद त्वं मातुरस्याः (४)

उपस्थे विश्वांन्यग्ने वयुनांनि विद्वान्। मैनांमुर्चिषा मा तपंसाभि शूंशुचोऽन्तरंस्या शुक्रज्योतिर्वि भांहि। अन्तरंग्ने रुचा त्वमुखायै सदंने स्वे। तस्यास्त्व हरंसा तपुञ्जातंवेदः शिवो भव। शिवो भूत्वा मह्यंमुग्नेऽथों सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासंदः। हुरुसः शुंचिषद्वसुंरन्तरिक्षसद्धोतां वेदिषदितिथिर्दुरोणसत्। नृषद्वंर्सदंत्सद्धोम्सद्जा गोजा ऋत्जा अद्रिजा ऋतम्बृहत्॥ (५)

दिवमनु वि ऋंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोर्धनेनाग्नेऽधममस्याः शृंचिषथ्योर्डश च॥——[१]

दिवस्परि प्रथमं जंज्ञे अग्निर्स्मिद्धितीयं परि जातवेदाः।
तृतीयंमुफ्सु नृमणा अजंस्विमिन्धान एनं जरते स्वाधीः। विद्या तें
अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्या ते सद्य विभृतं पुरुत्रा। विद्या ते नामं
पर्मं गुह्य यद्विद्या तमुथ्सं यतं आज्गन्थं। समुद्रे त्वां नृमणां
अफ्स्वंन्तर्नृचक्षां ईधे दिवो अंग्न ऊधन्नं। तृतीये त्वा (६)

रजंसि तस्थिवा॰संमृतस्य योनौं महिषा अंहिन्वन्न्। अर्न्नन्दद्ग्निः स्तनयंन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधंः सम्अन्न्। स्द्यो जंज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदंसी भानुनां भात्यन्तः। उशिक्पांवको अंरतिः सुंमेधा मर्तेष्वग्निर्मृतो निधांयि। इयंर्ति धूममंरुषम्भरिभृदुच्छुकेणं शोचिषा द्यामिनंक्षत्। विश्वंस्य केतुर्भुवंनस्य गर्भ आ (७)

रोदंसी अपृणाङ्गायंमानः। वीडुं चिदद्रिंमभिनत्परायञ्जना यदग्निमयंजन्त पञ्चं। श्रीणामुंदारो धरुणों रयीणाम्मंनीषाणां

प्रार्पणः सोमंगोपाः। वसोः सूनुः सहंसो अपसु राजा वि भात्यग्रं उषसामिधानः। यस्ते अद्य कृणवंद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवंन्तमग्ने। प्र तं नय प्रत्रां वस्यो अच्छाभि द्युम्नं देवभक्तं यविष्ठ। आ (८) तम्भंज सौश्रवसेष्वंग्न उक्थउंक्थ आ भंज शस्यमांने। प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भंवात्युज्ञातेनं भिनद्दुज्ञनिंत्वैः। त्वामंग्ने

यजंमाना अनु द्यून् विश्वा वसूंनि दिधरे वार्याणि। त्वयां सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो वि वंब्रुः। दृशानो रुका उर्व्या व्यंद्यौद्दुर्मर्षमायुंः श्रिये रुचानः। अग्निर्मृतों अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजंनयथ्सुरेताः॥ (९)

वृतीयं त्वा गर्भ आ यंविष्ठा यब्त्वारि च॥———[२] अन्नपतेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्यं शुष्मिणः। प्रप्नंदातारं तारिष्

ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुंष्पदे। उदं त्वा विश्वं देवा अग्ने भरंन्तु

चित्तिंभिः। स नों भव शिवतंमः सुप्रतींको विभावंसुः। प्रेदंग्रे ज्योतिंष्मान् याहि शिवेभिंर्चिंभिस्त्वम्। बृहद्गिंभांनुभिर्भास्नमा हिर्ंसीस्तुनुवां प्रजाः। समिधाग्निं दुंवस्यत घृतैर्बोधयुतातिंथिम्। आ (१०)

अस्मिन् ह्व्या जुंहोतन। प्रप्रायम्ग्निर्भरतस्यं शृण्वे वि यथ्सूर्यो न रोचंते बृहद्भाः। अभि यः पूरुं पृतंनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः। आपो देवीः प्रति गृह्णीत् भस्मैतथ्स्योने कृणुध्व स्स्रुभावं लोके। तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीम्तिवं पुत्रम्बिभृता स्वेनम्। अफ्स्वंग्ने सिधष्टवं (११)

सौषंधीरनुं रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः। गर्भो अस्योषंधीनां गर्भो वनस्पतीनाम्। गर्भो विश्वंस्य भूतस्याग्ने गर्भो अपामंसि। प्रसद्य भस्मना योनिमपश्चं पृथिवीमंग्ने। स्रमुज्यं मातृभिस्त्वं ज्योतिष्मान्पुन्रासंदः। पुनंरासद्य सदनम्पश्चं पृथिवीमंग्ने। शेषें मातुर्यथोपस्थेऽन्तर्स्या शिवतंमः। पुनंकुर्जा (१२)

नि वंर्तस्व पुनंरग्न ड्रायंषा। पुनंनः पाहि विश्वतः। सह रय्या नि वंर्तस्वाग्ने पिन्वंस्व धारंया। विश्वपिस्नंया विश्वतस्परि। पुनंस्त्वादित्या रुद्रा वसंवः सिनंन्धतां पुनंब्र्ह्माणों वसुनीथ युज्ञैः। घृतेन त्वं तनुवों वर्धयस्व सत्याः संन्तु यजमानस्य कामौः। बोधां नो अस्य वर्चसो यविष्ठ म॰हिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः। पीयंति त्वो अनुं त्वो गृणाति वृन्दार्रुस्ते तुनुवं वन्दे अग्ने। स बोधि सूरिर्म्घवां वसुदावा वसुपतिः। युयोध्यंस्मद्वेषार्रंसि॥ (१३)

आ तबोर्जाऽनु षोडंश च॥——[३]
अपेंतु बीतु वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुंराणा ये च नूतंनाः।

अदांदिदं यमोऽवसानं पृथिव्या अऋतिमं पितरो लोकमंस्मै। अग्नेर्भस्मांस्यग्नेः पुरीषमसि संज्ञानंमसि काम्धरंणम्मियं ते काम्धरंणं भूयात्। सं या वंः प्रियास्तुनुवः सिम्प्रिया हृंदयानि वः। आत्मा वो अस्तु (१४)

सिम्प्रियाः सिम्प्रियास्तुनुवो मर्म। अय सो अग्निर्यस्मिन्थ्सोम्मिन्त्र स्तं द्धे जठरे वावशानः। सहस्त्रियं वाज्मत्यं न सिप्ति सस्वान्थ्यन्थ्यसे जातवेदः। अग्ने दिवो अर्णमच्छां जिगास्यच्छां देवा र ऊंचिषे धिष्णिया ये। याः प्रस्ताद्रोचने सूर्यस्य याश्चावस्तादुप्तिष्ठंन्त् आपंः। अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषंधीषु (१५)

अपस् वां यजत्र। येनान्तिरिक्षमुर्वात्तन्थं त्वेषः स भानुरंर्ण्वो नृचक्षाः। पुरीष्यांसो अग्नयः प्रावणिभिः सजोषंसः। जुषन्ता र ह्व्यमाहुंतमनमीवा इषो महीः। इडांमग्ने पुरुदश्सर्थं सुनिं गोः शंश्वत्तमर हवंमानाय साध। स्यान्नः सुनुस्तनंयो विजावाग्ने सा ते सुमृतिर्भूत्वस्मे। अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोंचथाः। तं जानन्न (१६)

अ्ग्र आ रोहाथां नो वर्धया र्यिम्। चिदंसि तयां देवतंयाङ्गिरस्बद्धवा सींद परिचिदंसि तयां देवतंयाङ ङ्गिरस्बद्धवा सींद एरिचिदंसि तयां देवतंयाङ ङ्गिरस्बद्धवा सींद लोकं पृण छिद्रं पृणाथों सीद शिवा त्वम्। इन्द्राग्नी त्वा बृह्स्पतिरस्मिन् योनांवसीषदन्न्। ता अस्य सूदंदोहसः सोमई श्रीणन्ति पृश्नंयः। जन्मं देवानां विशिस्त्रिष्वा रोचने दिवः॥ (१७)

अस्तोषीय जानवृष्टावंत्वारिश्शव॥———[४]
सिर्मित् सं कंत्येथा स् सिर्मियौ रोचिष्णू सुमनस्यमानौ।
इष्मूर्जम्भि संवसानौ सं वाम्मना से सं व्रता सम्

चित्तान्याकंरम्। अग्नें पुरीष्याधिपा भंवा त्वं नंः। इष्मूर्जं यजमानाय धेहि। पुरीष्यंस्त्वमंग्ने रियमान्युष्टिमा असि। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिमिहासंदः। भवंतं नः समनसौ समोकसौ (१८)

अरेपसौं। मा यूज्ञ र हिर्श्सिष्टुं मा यूज्ञपंतिं जातवेदसौ शिवौ भंवतम् इ नंः। मातेव पुत्रं पृथिवी पुरीष्यंमुग्नि इ स्वे योनांवभारुखा। तां विश्वैद्वेर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापंतिर्विश्वकर्मा वि मुंश्चतु। यदस्य पारे रजंसः शुक्रं ज्योतिरजायत। तन्नः पर्षदित द्विषोऽग्ने वैश्वानर् स्वाहां। नमः सु ते निर्ऋते विश्वरूपे (१९) अयस्मयं वि चृंता बन्धमेतम्। यमेन त्वं यम्यां संविदानोत्तमं नाक्मिधं रोहयेमम्। यत्ते देवी निर्ऋतिरा बुबन्ध दामं ग्रीवास्वंविचत्र्यम्। इदं ते तिद्व ष्याम्यायुंषो न मध्यादथां जीवः पितुमंद्धि प्रमुंक्तः। यस्यांस्ते अस्याः क्रूर आसञ्जूहोम्येषाम्बन्धानांमवसर्जनाय। भूमिरितिं त्वा जनां विदुर्निर्ऋतिः (२०)

इति त्वाहं परि वेद विश्वतः। असुन्वन्तुमयंजमानमिच्छ

स्तेनस्येत्यां तस्कंर्स्यान्वेषि। अन्यम्स्मिदिच्छ् सा तं इत्या नमों देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु। देवीमृहं निर्ऋतिं वन्दंमानः पितेवं पुत्रं दंसये वचोभिः। विश्वंस्य या जायंमानस्य वेद् शिरंशिरः प्रतिं सूरी वि चंष्टे। निवेशंनः संगमनो वसूनां विश्वां रूपाभि चंष्टे (२१) शचीभिः। देव इंव सिवता सृत्यधूर्मेन्द्रो न तंस्थौ सम्रे पंथीनाम। सं वेरता दंधावन निर्महावान्कंणोवन। सिश्चामहा

पंथीनाम्। सं वेर्त्रा दंधातन् निराहावान्कृणोतन। सिश्चामहा अवटमुद्रिणं वयं विश्वाहादंस्तमिक्षंतम्। निष्कृंताहावमवट १ सुंवर्त्र१ सुंषेचनम्। उद्रिण १ सिश्चे अक्षिंतम्। सीरां युञ्जन्ति क्वयो युगा वि तंन्वते पृथंक्। धीरां देवेषुं सुम्रूया। युनक्त सीरा वि युगा तंनोत कृते योनौं वपतेह (२२)

बीजम्ँ। गिरा चं श्रुष्टिः सभरा असंन्नो नेदीय इथ्सृण्यां पक्तमार्यत्। लाङ्गंलम्पवीरवर सुशेवरं सुमृतिथ्संरु। उदित्कृषित् गामविं प्रफर्व्यं च पीवरीम्। प्रस्थावद्रथ्वाहंनम्। शुनं नः फाला वि तुंदन्तु भूमि १ शुनं कीनाशां अभि यंन्तु वाहान्। शुनम्पर्जन्यो मधुंना पयोभिः शुनांसीरा शुनम्स्मासुं धत्तम्। कामं कामदुघे धुक्ष्व मित्राय वर्रुणाय च। इन्द्रांयाग्रये पूष्ण ओषंधीभ्यः प्रजाभ्यः। घृतेन् सीता मधुंना समंक्ता विश्वैद्वैरनुंमता मुरुद्धिः। ऊर्जस्वती पयंसा पिन्वमानास्मान्थ्सीते पयंसाभ्यावंवृथ्स्व॥ (२३)

समोंकसो विश्वरूपे विद्वित्रिष्कितिर्घा चंष्ट इह मित्राय हाविर्श्वातिश्वा ——[५] या जाता ओषंधयो देवेभ्यंस्त्रियुगं पुरा। मन्दांमि बुभूणांमह १ शृतं धामांनि सुप्त चे। शृतं वो अम्ब धामांनि सहस्रंमुत वो रुहंः।

अर्था शतऋत्वो यूयिम्मं में अगृदं कृत। पुष्पांवतीः प्रसूवंतीः फुलिनीरफुला उत। अश्वां इव सजित्वंरीर्वीरुधः पारियष्णवंः। ओषंधीरितिं मातरस्तद्वों देवीरुपं ब्रुवे। रपार्शसे विघ्नतीरित् रपंः (२४)

चातयंमानाः। अश्वत्थे वो निषदंनम्पूर्णे वो वस्तिः कृता। गोभाज इत्किलांसथ यथ्सनवंथ पूर्रुषम्। यद्हं वाजयंन्निमा ओषंधीर्हस्तं आद्धे। आत्मा यक्ष्मंस्य नश्यति पुरा जींवृगभों यथा। यदोषंधयः संगच्छंन्ते राजांनः समिताविव। विप्रः स उंच्यते भिषग्रंक्षोहामीव्चातंनः। निष्कृंतिर्नामं वो माताथां यूयः स्थ सङ्कृंतीः। स्राः पंतित्रिणीः (२५)

स्थुन् यदामयंति निष्कृत। अन्या वो अन्यामंवत्वन्यान्यस्या

उपांवत। ताः सर्वा ओषंधयः संविदाना इदम्मे प्रावंता वर्चः। उच्छुष्मा ओषंधीनां गावों गोष्ठादिवेरते। धनर् सिन्ष्यन्तीनामात्मानं तवं पूरुष। अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इंव व्रजमंत्रमुः। ओषंधयः प्राचुंच्यवुर्यत् किं चं तनुवार् रपः। याः (२६)

त् आतस्थुरात्मानं या आंविविशः पर्रःपरुः। तास्ते यक्ष्मं वि बांधन्तामुग्रो मध्यम्शीरिव। साकं यक्ष्म् प्र पंत श्येनेनं किकिदीविनां। साकं वातंस्य प्राज्यां साकं नंश्य निहाकंया। अश्वावती स्मामवतीमूर्जयंन्तीमुदोजसम्। आ विध्यि सर्वा ओषंधीरस्मा अरिष्टतांतये। याः फिलिनीर्या अंफला अंपुष्पा याश्चं पुष्पिणीः। बृहस्पतिंप्रसूतास्ता नो मुश्चन्त्व १ हंसः। याः (२७)

ओषंधयः सोमंराज्ञीः प्रविष्टाः पृथिवीमन्। तासां त्वमंस्युत्तमा प्र णों जीवातंव सुव। अवपतंन्तीरवदन्दिव ओषंधयः परि। यं जीवम् श्ववांमहै न स रिष्याति पूर्रुषः। याश्चेदमुंपशृण्वन्ति याश्चं दूरं परांगताः। इह संगत्य ताः सर्वा अस्मै सं देत्त भेषजम्। मा वो रिषत्खिनता यस्मै चाहं खनांमि वः। द्विपचतुंष्पदस्माक् श् सर्वम् स्त्वनांतुरम्। ओषंधयः सं वंदन्ते सोमेन सह राज्ञां। यस्मै कुरोति ब्राह्मणस्त श्राजन्यारयामसि॥ (२८)

रपंः पतुत्रिणीयां अरहंसो याः खनामि बोऽष्टादंश च॥

मा नों हिश्सीज्ञिनिता यः पृथिव्या यो वा दिवर् सृत्यधंर्मा ज्जानं। यश्चापश्चन्द्रा बृह्तीर्ज्जान् कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। अभ्यावंतिस्व पृथिवि यज्ञेन् पर्यसा सह। वृपां ते अग्निरिंषितो- ऽवं सर्पत्। अग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यद्यज्ञियम्। तद्देवेभ्यों भरामसि। इषमूर्जमहिमृत आ (२९)

द्व ऋतस्य धाम्नी अमृतंस्य योनैंः। आ नो गोषुं विश्वत्वौषंधीषु जहांमि सेदिमनिराममीवाम्। अग्ने तव श्रवो वयो महिं भ्राजन्त्यर्चयो विभावसो। बृहंद्भानो शवंसा वाजंमुक्थ्यं दर्धासि दाशुषं कवे। इर्ज्यन्नंग्ने प्रथयस्व जन्तुभिर्स्मे रायो अमर्त्य। स दंर्शतस्य वपुंषो वि राजिस पृणिक्षं सान्सि॰ र्यिम्। ऊर्जो नपाञ्चातंवेदः सुश्चित्तिभूर्मन्दंस्व (३०)

धीतिभिर्हितः। त्वे इषः सं दंधुर्भूरिरेतसिश्चित्रोतयो वामजाताः। पावकवंचाः शुक्रवंचा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुना। पुत्रः पितरां विचर्त्रुपांवस्युभे पृणिक्षे रोदंसी। ऋतावांनम्मिह्षं विश्वचंर्षणिमृग्निः सुम्नायं दिधरे पुरो जनाः। श्रुत्कंणिः सप्प्रथंस्तं त्वा गिरा दैव्यम्मानुंषा युगा। निष्कृतारंमध्वरस्य प्रचेतस् क्षयंन्तः राधंसे मृहे। रातिम्भुगूंणामुशिजं कृविकेतुं पृणिक्षं सान्सिम् (३१)

र्यिम्। चितंः स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितंः श्रयध्वं तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद् ध्रुवाः सींदत। आ प्यायस्व समेतु ते विश्वतंः सोम् वृष्णियम्। भवा वाजंस्य सङ्ग्थे। सं ते पयार्रस् समुं यन्तु वाजाः सं वृष्णियान्यभिमातिषाहः। आप्यायमानो अमृताय सोम दिवि श्रवार्रस्युत्तमानि धिष्व॥ (३२)

अ मर्दस्य सान्सिमेकात्रचंकारिश्यचं । [७] अभ्यंस्थाद्विश्वाः पृतेना अरातीस्तद्ग्निरांह तद् सोमं आह। बृहस्पतिः सविता तन्मं आह पुषा माधाथ्सुकृतस्यं लोके। यदर्त्रन्दः

बृह्स्पतिः सिवता तन्मं आह पुषा माधाथ्सुकृतस्यं लोके। यदर्त्रन्दः प्रथमं जायंमान उद्यन्थ्संमुद्रादुत वा पुरीषात्। श्येनस्यं पक्षा हरिणस्यं बाहू उपस्तुतं जिनेम् तत्ते अर्वत्र्। अपां पृष्ठमंसि योनिर्ग्नेः संमुद्रमभितः पिन्वंमानम्। वर्धमानम्महः (३३)

आ च पुष्कंरं दिवो मात्रया वृरिणा प्रथस्व। ब्रह्मं जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्वि सीमृतः सुरुचो वेन आंवः। स बुध्नियां उपमा अस्य विष्ठाः सृतश्च योनिमसंतश्च विवंः। हिर्ण्यगर्भः समंवर्तृताग्नें भूतस्यं जातः पितरकं आसीत्। स दांधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्में देवायं हिवषां विधेम। द्रप्सश्चंस्कन्द पृथिवीमन्ं (३४)

द्यामिमं च योनिमन् यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमन् स्श्वरंन्तं द्रफ्सं जुंहोम्यन् स्प्त होत्राः। नमो अस्तु स्पॅभ्यो ये के च पृथिवीमन्। ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः स्पॅभ्यो नमः। येऽदो रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रिश्मषुं। येषांमुफ्सु सदः कृतं तेभ्यः स्पॅभ्यो नमः। या इषंवो यातुधानांनां ये वा वनस्पती रूरन्ं। ये वांवटेषु शेरते

तेभ्यः सुर्पेभ्यो नर्मः॥ (३५)

म्होऽतं यातुषानांनामेकांदश चा----[८] भ्रवासिं धरुणास्तृंता विश्वकंर्मणा सुकृंता। मा त्वां समुद्र

ध्रुवास ध्रुणास्तृता विश्वकमणा सुकृता। मा त्वा समुद्र उद्वंधीन्मा सुंपूर्णाऽव्यंथमाना पृथिवीं दर्ह। प्रजापंतिस्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे व्यचंस्वतीं प्रथंस्वतीं प्रथोऽसि पृथिव्यंसि भूरंसि भूमिंर्स्यदितिरसि विश्वधाया विश्वंस्य भुवंनस्य धूत्री पृथिवीं यंच्छ पृथिवीं दर्ह पृथिवीं मा हिर्स्सीविश्वंस्मै प्राणायांपानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठायैं (३६)

चरित्रांयाग्निस्त्वाभि पांतु मह्या स्वस्त्या छुर्दिषा शन्तंमेन तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद्भुवा सींद। काण्डांत्काण्डात् प्ररोहंन्ती परुंषःपरुषः परिं। एवा नों दूर्वे प्र तंनु सहस्रेण शतेनं च। या शतेनं प्रतनोषिं सहस्रेण विरोहंसि। तस्यांस्ते देवीष्टके विधेमं हृविषां वयम्। अषांढासि सहंमाना सह्स्वारांतीः सहंस्वारातीयतः सहंस्व पृतंनाः सहंस्व पृतन्यतः। सहस्रवीर्या (३७)

असि सा मां जिन्व। मधु वातां ऋतायते मधुं क्षरन्ति सिन्धंवः। माध्वींनीः सुन्त्वोषंधीः। मधु नक्तंमुतोषसि मधुंमृत्पार्थिवृष् रजाः। मधु द्यौरंस्तु नः पिता। मधुंमान्नो वनस्पितिर्मधुंमार अस्तु सूर्यः। माध्वीर्गावो भवन्तु नः। मृही द्यौः पृंथिवी चं न इमं यज्ञम्मिंमिक्षताम्। पिपृतां नो भरीमभिः। तद्विष्णोः पर्मम् (३८) सूर्ये रुचं उद्यतो दिवंमात्नविन्तं रिश्मिभिः। ताभिः सर्वाभी रुचं जनाय नस्कृधि। या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः। इन्द्रौग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते। विराट् (३९) ज्योतिरधारयथ्ममाङ्कोतिरधारयथ्स्वराङ्कोतिरधारयव् अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवंः। अरं वहंन्त्याशवंः। युक्ष्वा

पृथिवि सहंस्व पृतन्यतः। स्यूता देवेभिर्मृतेनागाः। यास्ते अग्ने

हि देवहूतमा ५ अश्वारं अग्ने र्थीरिव। नि होतां पूर्वः संदः। द्रुपसश्चंस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनुं स्थरंन्तं द्रुपसं जुंहोम्यनुं स्प्त (४०)

होत्राः। अभूदिदं विश्वस्य भुवंनस्य वाजिनम्ग्नेर्वैश्वान्रस्यं च। अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मात्रुक्मो वर्चस्या वर्चस्वान्। ऋचे त्वां रुचे त्वां समिथ्स्रंवन्ति स्रितो न धेनाः। अन्तर्हृदा मनंसा पूयमानाः। घृतस्य धारां अभि चांकशीमि। हिर्ण्ययो वेत्सो मध्यं आसाम्। तस्मिन्थ्सुपूर्णो मधुकृत्कुंलायी भर्जन्नास्ते मधुं देवतांभ्यः। तस्यांसते हर्रयः सप्त तीरे स्वधां दुहांना अमृतंस्य धारांम्॥ (४१)

आदित्यं गर्भम्पयंसा सम्अन्थ्सहस्रंस्य प्रतिमां विश्वरूपम्। परिं वृद्धिः हरंसा माभि मृक्षः शतायुंषं कृणुहि चीयमानः। ड्मं मा हिर्सीर्द्विपादंम्पशूनाः सहंस्राक्ष्म मेध् आ चीयमांनः। मयुमारण्यमन् ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षीद। वातंस्य ध्राजिं वर्रणस्य नाभिमश्वं जज्ञानः संरिरस्य मध्यै। शिशुं नदीनाः हरिमद्रिबुद्धमग्ने मा हिर्सीः (४२)

परमे व्योमन्। इमं मा हि रेसीरेक्शफम्पश्नां केनिकदं

नि षींद। अजंस्रमिन्दुंमरुषम्भुंरण्युम्ग्निमींडे पूर्वित्तौ नमोंभिः। स पर्विभिर्ऋतुशः कल्पंमानो गां मा हि ईसी्रदितिं विराजम्ं। इम इ संमुद्र शतधारमुथ्सं व्यच्यमानम्भुवंनस्य मध्यै। घृतं दुहानामदितिं जनायाग्रे मा (४३) हि ईसीः प्रमे व्योमन्न। गुव्यमारण्यमन् ते दिशामि तेन

वाजिनं वाजिनेषु। गौरमारण्यमन् ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो

चिन्वानस्तुन्वो नि षींद। वर्रूं त्रिं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञाना र रजंसः परंस्मात्। मृही र सांहुस्रीमसुंरस्य मायामग्ने मा हि रेसीः पर्मे व्योमन्न्। इमामूण्प्युं वर्रुणस्य मायां त्वचंम्पशूनां द्विपदां चतुंष्पदाम्। त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्ने मा हि रेसीः पर्मे व्योमन्न्। उष्ट्रंमार्ण्यमनुं (४४) ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तुन्वो नि षींद। यो अग्निरग्नेस्तपसो-

ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षींद। यो अग्निरग्नेस्तप्सो-ऽधि जातः शोचौत्पृथिव्या उत वा दिवस्परि। येन प्रजा विश्वकर्मा व्यानुद्गमंग्ने हेडः परि ते वृणक्तु। अजा ह्यंग्नेरजंनिष्ट गर्भाथ्सा वा अंपश्यज्ञनितारमग्रैं। तया रोहंमायन्नुप् मेध्यांसस्तयां देवा देवतामग्रं आयन्न्। शर्भमारण्यमन् ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षींद॥ (४५)

अग्रे मा हि रसीरग्रे मोष्ट्रमार्ण्यमन् शर्भ नवं च॥———[१०]

इन्द्रांग्नी रोचना दिवः पिर् वाजेषु भूषथः। तद्वां चेति प्र वीर्यम्। श्वथंद्वृत्रमृत संनोति वाजिमन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपूर्यात्। इर्ज्यन्तां वस्व्यंस्य भूरेः सहंस्तमा सहंसा वाजयन्तां। प्र चंर्षिणभ्यः पृतना हवेषु प्र पृंथिव्या रिरिचाथे दिवश्चं। प्र सिन्धुंभ्यः प्र गिरिभ्यों मिह्त्वा प्रेन्द्रांग्नी विश्वा भुवनात्यन्या। मरुतो यस्य हि (४६)

क्षये पाथा दिवो विमहसः। स सुंगोपातमो जनः। यज्ञैर्वा यज्ञवाहसो विप्रस्य वा मतीनाम्। मरुंतः शृणुता हवम्। श्रियसे कम्भानुभिः सम्मिमिक्षिरे ते रश्मिभिस्त ऋक्वंभिः सुखादयः। ते वाशीमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुंतस्य धाम्नः। अवं ते हेड उद्त्तमम्। कयां नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखाँ। कया शचिष्ठया वृता। (४७)

को अद्य युंङ्के धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनो दुर्हणायून्। आसन्निषून् हृथ्स्वसो मयोभून् य एषाम् भृत्यामृणधृथ्स जीवात्। अग्ने नया देवाना् शं नो भवन्तु वाजेवाजे। अफ्स्वंग्ने सिधृष्टव् सौषंधीरन् रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनंः। वृषां सोम द्युमार असि वृषां देव वृषंव्रतः। वृषा धर्माणि दिधषे। इमं में वरुण तत्त्वां यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने॥ (४८)

हि वृता म एकांदश च॥ **-**[88]•

अपां त्वेमंत्रुयं पुरो भुवः प्राचीं ध्रुविक्षितिस्यिविरिन्द्रांग्री मा छन्दं आशुस्त्रिवृद्ग्नेर्भागों उस्येकयेयमेव सा याग्ने जातानृग्निर्वृत्राणि त्रयोदश।••[१२] अपां त्वेन्द्रांग्नी इयमेव देवतांता षद्गिरंशत्।36। अपां

त्वेमंन् हविषा वर्धनेन॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

अपां त्वेमंन्थ्सादयाम्यपां त्वोद्यंन्थ्सादयाम्यपां त्वा भस्मंन्थ्सादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायंने सादयाम्यण्वे सदंने सीद समुद्रे सदंने सीद सिठ्ठि सदंने सीदापां क्षयें सीदापाः सिधिष सीदापां त्वा सदंने सादयाम्यपां त्वां सुधस्थें सादयाम्यपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा योनौं सादयाम्यपां त्वा पार्थिस सादयामि गायत्री छन्दंस्त्रिष्टुप्छन्दो जर्गती छन्दोऽनुष्टुप्छन्देः पङ्किष्ठ्यन्देः॥ (१)

योनो पश्चंदश च॥_____

अयं पुरो भुवस्तस्यं प्राणो भौवायनो वंसन्तः प्राणायनो गांयत्री वांसन्ती गांयत्रिये गांयत्रं गांयत्रादुंपा १ शुरुंपा १ शोस्त्रिवृत्रिवृतों रथन्तर १ रथन्तरा इसिष्ठ ऋषिः प्रजापितगृहीतया त्वया प्राणं गृंह्णामि प्रजाभ्योऽयं दंक्षिणा विश्वकंमा तस्य मनो वश्वकर्मणं ग्रीष्मो मांनसिस्त्रष्टुग्ग्रैष्मी त्रिष्टुभं ऐडमैडादंन्तर्यामाँ उन्तर्यामात् पंश्वदशः पंश्वदशाद्बृहद्वंह्तो भ्रद्धांज् ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्वया मनः (२)

गृह्णामि प्रजाभ्योऽयम्पश्चाद्विश्वव्यंचास्तस्य चक्षुंर्वैश्वव्यच्सं वर्षाणि चाक्षुषाणि जगंती वार्षी जगंत्या ऋक्षंममृक्षंमाच्छुकः शुक्राथ्मंतद्शः संतद्शाद्वेरूपं वैरूपाद्विश्वामित्र ऋषिः प्रजा-पंतिगृहीतया त्वया चक्षुंर्गृह्णामि प्रजाभ्यं इदमुंत्त्राथ्सुवस्तस्य श्रोत्रर्थं सौवर श्रारच्छ्रोत्र्यंनुष्टुप्छांर्द्यंनुष्टुभंः स्वार्थं स्वारान्मन्थी मन्थिनं एकविष्श एकविष्शाद्वेराजं वैराजाञ्चमदंग्निर्ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया (३)

त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यं इयमुपरि मृतिस्तस्यै वाङ्गाती हेम्नतो वाँच्यायनः पङ्किर्हेम्नती पङ्क्षी निधनंवन्निधनंवत आग्रयण आग्रयणात्रिणवत्रयस्त्रिष्शौ त्रिणवत्रयस्त्रिष्शाभ्यारं शाक्तररैवते शाँकररैवताभ्यां विश्वकर्मर्षिः प्रजापंतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यः॥ (४)

त्वया मनों जुमदंग्निरुऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्रिर्शाचं॥———[२]

प्राची दिशां वंसन्त ऋंतूनामृग्निर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृथ्स्तोमः स उं पश्चद्रशवंतिन्स्यिववियः कृतमयानां पुरोवातो वातः सानग् ऋषिदिक्षिणा दिशां ग्रीष्म ऋंतूनामिन्द्रों देवता क्षत्रं द्रविणं पश्चद्रशः स्तोमः स उं सप्तद्शवंतिनिर्दित्यवाङ्वयस्रेतायानां दक्षिणाद्वातो वातः सनातन् ऋषिः प्रतीची दिशां वर्षा ऋंतूनां विश्वे देवा देवता विद् (५)

द्रविण र सप्तद्शः स्तोमः स उवेकवि र्शवंतिनिस्निव्थ्सो वयौ द्वाप्रोऽयानाम्पश्चाद्वातो वातोऽहुभून् ऋषि्रुदीची दिशार श्रर्दंतूनाम्मित्रावर्रुणो देवता पुष्टं द्रविणमेकविर्शः स्तोमः स उं त्रिणववंतिनस्तुर्यवाङ्घयं आस्कन्दो-ऽ यानामृत्तराद्वातो वातः प्रत्न ऋषिरूर्ध्वा दिशा १ हेमन्तिशिशिरावृंतूनां बृह्स्पतिर्देवता वर्चो द्रविणं त्रिणवः स्तोमः स उं त्रयस्त्रिर्शवंतिनः पष्टवाद्वयोऽभिभूरयानां विष्वग्वातो वातः सुप्णं ऋषिः पितरः पितामहाः परेऽवंरे ते नः पान्तु ते नोऽवन्त्वस्मिन्ब्रह्मंत्रस्मिन्क्षत्रैंऽस्यामाशिष्यस्यां पुंरोधायांमस्मिन्कर्मत्रस्यां देवहूँत्याम्॥ (६)

विस्ठ्वाञ्चयां उठावि रसाति

31

ध्रुविक्षितिर्धुवयोनिर्धुवासि ध्रुवं योनिमा सींद साध्या। उख्यंस्य केतुम्प्रंथमं पुरस्तांदृश्विनौध्वर्यू सांदयतामिह त्वाँ। स्वे दक्षे दक्षंपितेह सींद देवत्रा पृंथिवी बृंहृती ररांणा। स्वासस्था तनुवा सं विशस्व पितेवैधि सूनव आ सुशेवाश्विनौध्वर्यू सांदयतामिह त्वाँ। कुलायिनी वसुंमती वयोधा र्यिं नो वर्ध बहुल सुवीरमैं। (७)

अपामितं दुर्मितिम्बार्धमाना रायस्पोषं यज्ञपंतिमाभजंन्ती सुबंधेंहि यजंमानाय पोषंमिश्वनाध्वर्यू सांदयतामिह त्वा। अग्नेः पुरीषमिस देवयानी तां त्वा विश्वं अभि गृंणन्तु देवाः। स्तोमंपृष्ठा घृतवंतीह सींद प्रजावंदस्मे द्रविणा यंजस्वाश्विनाध्वर्यू सांदयतामिह त्वां। दिवो मूर्धासि पृथिव्या नाभिर्विष्टम्भनी दिशामधिपत्नी भुवनानाम्। (८)

सुवीरं भुवंनानामुर्व्या सप्तदंश च॥

ऊर्मिर्द्रफ्सो अपामंसि विश्वकंमा त ऋषिंरश्विनाँध्वर्यू सांदयतामिह त्वाँ। सजूर्ऋतुभिः सजूर्विधाभिः सजूर्वसुंभिः सजूरुद्रैः सजूर्रवित्यैः सजूर्विश्वैद्वैः सजूर्देवैः सजूर्देवैवंयोनाधेरग्नयै त्वा वैश्वान्रायाश्विनाँध्वर्यू सादयतामिह त्वाँ। प्राणं में पाह्यपानं में पाहि व्यानं में पाहि चक्षुंम उर्व्या वि भाहि श्रोत्रं में श्लोकयापस्पन्वौषंधीर्जिन्व द्विपात्पांहि चतुंष्पादव दिवो वृष्टिमेर्रय॥ (९)

त्र्यविर्वयं स्त्रिष्टु प्छन्दों दित्यवाङ्वयों विराद्धन्दः पञ्चां विर्वयों गायत्री छन्दं स्त्रिव्थमो वयं उष्णिहा छन्दं स्तुर्यवाङ्वयों उनुष्टु प्छन्दंः पष्टवाद्वयों बृह्ती छन्दं उक्षा वयः स्तोबृहती छन्दं ऋष्भो वयः क्कुच्छन्दों धेनुर्वयो जगती छन्दों उनुङ्गान् वयः पङ्किश्छन्दों बस्तो

पष्टवाद्वयां बृह्तां छन्द उक्षा वयः स्ताबृहतां छन्द ऋष्भा वयः क्षुच्छन्दां धेनुर्वयो जगती छन्दांऽनुङ्गान् वयः पुङ्किश्छन्दां बस्तो वयो विवलं छन्दो वृष्णिर्वयो विशालं छन्दः पुरुषो वयंस्तुन्द्रं छन्दौ व्याघ्रो वयोऽनांधृष्टं छन्दः सिन्हो वयंश्छदिश्छन्दो विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दः क्षुत्रं वयो मयंदं छन्दो विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दो मूर्धा वयः प्रजापंतिश्छन्दः॥ (१०)

पुरुषो वयः षड्वि १ शतिश्च॥

~~пд⊐~~ -[∠]

इन्द्रौग्री अव्यंथमानामिष्टंकां द॰हतं युवम्। पृष्ठेन

द्यावांपृथिवी अन्तिरक्षं च वि बांधताम्॥ विश्वकंमां त्वा सादयत्वन्तिरक्षस्य पृष्ठे व्यचंस्वतीं प्रथंस्वतीम्भास्वंती १ सूरिमतीमा या द्याम्भास्या पृथिवीमोर्वन्तिरक्षम्न्तिरक्षं यच्छान्तिरक्षं द १ हान्तिरक्षं मा हि १ सीविश्वंस्मे प्राणायापानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठाये चरित्रांय वायुस्त्वाभि पांतु मृह्या स्वस्त्या छुर्दिषां (११)

शन्तंमेन तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद्भुवा सींद। राज्यंसि प्राची दिग्वराडंसि दक्षिणा दिख्सम्राडंसि प्रतीची दिख्स्वराड्स्युदींची दिगधिपत्र्यसि बृह्ती दिगायुर्मे पाहि प्राणं में पाह्यपानं में पाहि व्यानं में पाहि चक्षुंमें पाहि श्रोत्रं मे पाहि मनों मे जिन्व वार्चं मे पिन्वात्मानं मे पाहि ज्योतिंमें यच्छ॥ (१२)

मा छन्दंः प्रमा छन्दंः प्रतिमा छन्दौंऽस्रीविश्छन्दंः पुङ्किश्छन्दं उण्णिहा छन्दौं बृह्ती छन्दौऽनुष्टुप्छन्दौं विराद्धन्दौं गायत्री कर्न्दोस्बर्धकन्दो जगती कर्नः प्रशिवी कर्नोऽन्तरिशं कर्नो

उग्णहा छन्दा बृह्ता छन्दाऽनुष्टुप्छन्दा ।व्राष्टुन्दा गायुत्रा छन्दिस्त्रिष्टुप्छन्दो जगती छन्दैः पृथिवी छन्दोऽन्तरिक्षं छन्दो द्यौश्छन्दः समाश्छन्दो नक्षेत्राणि छन्दो मनुश्छन्दो वाक्छन्दैः कृषिश्छन्दो हिर्रण्यं छन्दो गौश्छन्दोऽजा छन्दोऽश्वश्छन्दैः। अग्निर्देवतौ (१३)

वातों देवता सूर्यों देवतां चन्द्रमां देवता वसंवो देवतां रुद्रा

देवतांदित्या देवता विश्वें देवा देवतां मुरुतों देवता बृह्स्पतिंदेंवतेन्द्रों देवता वरुणो देवतां मूर्यासि राङ्गुवासि धरुणां युत्र्यंसि यमित्रीषे

त्वोर्जे त्वां कृष्ये त्वा क्षेमांय त्वा यन्नी राङ्गुवासि धरंणी धर्त्यसि धरित्र्यायुंषे त्वा वर्चसे त्वौजंसे त्वा बलांय त्वा॥ (१४)

आशुस्त्रिवृद्धान्तः पंश्रद्शो व्योम सप्तद्शः प्रतूर्तिरष्टाद्शस्तपो नवद्शोऽभिवृतः संविर्शो धुरुणं एकविर्शो वर्चौ द्वाविर्शः

स्म्भरंणस्रयोवि १ शो योनि श्चतुर्वि १ शो गर्भाः पश्चवि १ शो जोस्रिण्वः कतुंरेकित्र १ शः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रि १ शो ब्रध्नस्यं विष्टपं चतुस्त्रि १ शो नार्कः षिट्ठ १ शो विवर्ती ऽष्टाचत्वारि १ शो धर्त्रश्चेतुष्टोमः॥ (१५)

अग्नेर्भागोंऽसि दीक्षाया आधिपत्यं ब्रह्मं स्पृतं त्रिवृथ्स्तोम् इन्द्रंस्य भागोंऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रः स्पृतम्पश्चदशः स्तोमों नृचक्षंसाम्भागोंऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रः स्पृतः संप्तदशः

नृचक्षंसाम्भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्र र्रं स्पृतर् संप्तद्शः स्तोमो मित्रस्यं भागोऽसि वर्रुणस्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वाताः स्पृता एंकविर्शः स्तोमोऽदित्ये भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजः स्पृतं त्रिणवः स्तोमो वसूनाम्भागोऽसि (१६)

रुद्राणामाधिपत्यं चतुंष्पाथ्स्पृतं चतुर्वि १ शः स्तोमं आदित्यानां भागोऽसि मुरुतामाधिपत्यं गर्भाः स्पृताः पश्चिव १ शः स्तोमो देवस्यं सिवतुर्भागोऽसि बृह्स्पतेराधिपत्यः समीचीर्दिशः स्पृताः बेतुर्भागोऽसि वृह्स्पतेराधिपत्यः समीचीर्दिशः स्पृताश्चेतुष्टोमः स्तोमो यावानाम्भागौऽस्ययांवानामाधिपत्यं

प्रजाः स्पृताश्चंतुश्चत्वारिष्शः स्तोमं ऋभूणाम्भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतं निशान्तः स्पृतं त्रंयस्त्रिष्शः स्तोमंः॥ (१७)

वस्तां भागौऽसि पद्वेत्वारिश्यव॥———[९] एकंयास्तुवत प्रजा अंधीयन्त प्रजापंतिरधिंपतिरासीत्तिसृभिंरस्तु

ब्रह्मांसृज्यत् ब्रह्मण्स्पित्रिधेपितरासीत् पृश्वभिरस्तुवत भूतान्यंसृज्यन्त भूतानाम्पित्रिधेपितरासीथ्सप्तिभिरस्तुवत सप्तर्षयोऽसृज्यन्त धाताधिपितरासीन्नवभिरस्तुवत पितरो-ऽसृज्यन्तादितिरिधेपत्र्यासीदेकादशिभिरस्तुवतर्तवोऽसृज्यन्तार्तवो-

ऽधिपितरासीत् त्रयोद्शिभिरस्तुवत् मासां असृज्यन्त संवथ्सरो-ऽधिपितिः (१८) आसीत्पश्चद्शिभिरस्तुवत क्षृत्रमंसृज्यतेन्द्रोऽधिपितरासीथ्सप्तद्श पशवीऽसृज्यन्त बृहस्पितरिधेपितरासीन्नवदशिभिरस्तुवत

शूद्रार्यावंसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्तामकंवि श्वात्यास्तुवतैकंशप पृशवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्रयोवि श्वात्यास्तुवत क्षुद्राः पशवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत्पश्चवि शत्यास्तुवतारण्याः

पुशवोंऽसृज्यन्त वायुरिधंपतिरासीथ्सप्तवि १ शत्यास्तुवत्

द्यावांपृथिवी वि (१९)

ऐतां वसंवो रुद्रा आंदित्या अनु व्यायन्तेषामाधिपत्यमासीन्नवंवि वनस्पतंयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकंत्रिश्शतास्तुवत प्रजा अंसृज्यन्त यावानां चायावानां चाधिपत्यमासीन्नयंस्निश्शतास्तुवत भूतान्यंशाम्यन्प्रजापंतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥ (२०)

असृज्यन्त यावाना चायावाना चाधिपत्यमासीत्रयस्त्रिश्वस्त्र्वतं भूतान्यंशाम्यन्य्रजापंतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥ (२०) सं वृथ्यरोऽधिपतिरिं पश्चित्रश्व॥———[१०]

वधूर्जजान नवगञ्जनित्री त्रयं एनाम्महिमानंः सचन्ते॥ छन्दंस्वती

उषसा पेपिंशाने समानं योनिमनुं सश्चरंन्ती। सूर्यपत्नी वि

इयमेव सा या प्रथमा व्योच्छंदन्तरस्यां चरित प्रविष्टा।

चंरतः प्रजान्ती केतुं कृण्वाने अजरे भूरिरेतसा॥ ऋतस्य पन्थामन् तिस्र आगुस्रयो घर्मासो अनु ज्योतिषागुः। प्रजामेका रक्षत्यूर्जमेका (२१)

ब्रतमेका रक्षति देवयूनाम्॥ चतुष्टोमो अभवद्या तुरीया यज्ञस्य पक्षावृषयो भवन्ती। गायत्री त्रिष्टुम् जर्गतीमनुष्टुभम्बृहद्कं

वृतमका रक्षति देवयूनाम्॥ चतुष्टामा अभवद्या तुरीया यज्ञस्यं पृक्षावृषयो भवन्ती। गायत्रीं त्रिष्टुभं जगतीमनुष्टुभंम्बृहद्कं युंआनाः स्वराभरित्रदम्॥ पृश्चभिर्धाता वि दंधाविदं यत्तासा् इस्वसृंरजनयत्पश्चंपश्च। तासांमु यन्ति प्रयवेण पश्च नानां रूपाणि कर्तवो वसानाः॥ त्रिर्शस्वसार् उपं यन्ति निष्कृत समानं केतुम्प्रतिमुश्चमानाः। (२२)

ऋतू इस्तंन्वते कुवर्यः प्रजानृतीर्मध्येछन्दस्ः परि

यन्ति भास्वंतीः। ज्योतिष्मती प्रति मुश्चते नभी रात्रीं देवी सूर्यस्य व्रतानि। वि पंश्यन्ति पृशवो जायंमाना नानांरूपा मातुरस्या उपस्थै। एकाृष्टका तपंसा तप्यंमाना जजान् गर्भम्मिह्मान्मिन्द्रम्। तेन् दस्यून्व्यंसहन्त देवा हुन्तासुराणामभव्च्छचीभिः। अनानुजामनुजाम्मामंकर्त सत्यं वदन्त्यन्विच्छ एतत्। भूयासम् (२३)

अस्य सुमृतौ यथां यूयमृन्या वो अन्यामित मा प्र युंक्त। अभून्ममं सुमृतौ विश्ववेदा आष्टं प्रतिष्ठामिवेदिष्टि गाधम्। भूयासंमस्य सुमृतौ यथां यूयमृन्या वो अन्यामित मा प्र युंक्त। पश्च व्युंष्टीरनु पश्च दोहा गां पश्चनाम्नीमृतवोऽनु पश्चं। पश्च दिशंः पश्चदशेन क्रुप्ताः संमानमूँभीरिभ लोकमेकम् (२४)

ऋतस्य गर्भः प्रथमा व्यूषुष्यपामेकां मिह्मानंम्बिभर्ति। सूर्यस्यैका चरंति निष्कृतेषुं घूर्मस्यैकां सिवृतैकां नि यंच्छति। या प्रथमा व्यौच्छुथ्सा धेनुरंभवद्यमे। सा नः पयंस्वती धुक्ष्वोत्तंरामुत्तराष्ट्रं समाम्। शुक्रर्षभा नभंसा ज्योतिषागाँद्विश्वरूपा शब्लीर्ग्निकेतुः। सुमानमर्थक्षं स्वपुस्यमाना बिभ्रंती जुरामंजर उष् आगाः। ऋतूनाम्पत्नीं प्रथमेयमागादह्नां नेत्री जंनित्री प्रजानाम्। एकां सुती बंहुधोषो व्यंच्छुस्यजींणां त्वं जंरयसि सर्वमृन्यत्॥ (२५) ऊर्जुमेकाँ प्रतिमुश्रमांना भूयासुमेकुं पत्र्येकान्नविरंशातिश्री॥————[११]

अग्ने जातान्त्र णुंदा नः स्पलान्त्रत्यजांताञ्चातवेदो नृदस्व। अस्मे दींदिहि सुमना अहेंडन्तवं स्यार् शर्मित्रवरूथ उद्भित्। सहंसा जातान्त्र णुंदा नः स्पलान्त्रत्यजांताञ्चातवेदो नृदस्व। अधि नो ब्रूहि सुमन्स्यमांनो वयक् स्याम् प्र णुंदा नः स्पलान्। चतुश्चत्वारिर्शः स्तोमो वर्चो द्रविण शोडशः स्तोम् ओजो द्रविणं पृथिव्याः पुरीषमिस (२६)

अपसो नामं। एवश्छन्दो वरिवश्छन्दः शुम्भूश्छन्दः पिर्भूश्छन्दं पिर्भूश्छन्दं आच्छच्छन्दो मनुश्छन्दो व्यच्श्छन्दः सिन्धुश्छन्दः समुद्रं छन्दः सिल्ले छन्दः संयच्छन्दो वियच्छन्दो बृहच्छन्दो रथन्तरं छन्दो निकायश्छन्दो विवधश्छन्दो गिर्श्छन्दो भ्रज्रश्छन्दे सृष्टुप्छन्दो उनुष्टुप्छन्देः कुकच्छन्दोस्रिकुकुच्छन्देः काव्यं छन्दौऽङ्कुपं छन्देः (२७)

प्रदर्पङ्किश्छन्दोऽक्षरंपङ्किश्छन्दों विष्टारपंङ्किश्छन्देः क्षुरो भृज्वाञ्छन्देः प्रच्छच्छन्देः पक्षश्छन्द एवश्छन्दो वरिवश्छन्दो वयश्छन्दो वयस्कृच्छन्दो विशालं छन्दो विष्पर्धाश्छन्देश्छ्दिश्छन्दो दूरोहुणं छन्देस्तुन्द्रं छन्दौऽङ्काङ्कं छन्देः॥ (२८)

अस्युङ्कुपञ्छन्दस्त्रयंस्त्रि १शच॥

? ⊋]

अग्निर्वृत्राणि जङ्घनद्रविणस्युर्विपन्ययाँ। समिद्धः शुक्र आहुंतः॥

त्व॰ सोमासि सत्पंतिस्त्व॰ राजोत वृत्रहा। त्वं भुद्रो असि कर्तुः॥ भुद्रा तें अग्ने स्वनीक सुन्दग्घोरस्यं सतो विष्णस्य चार्रः। न यत्तें शोचिस्तमंसा वरंन्त न ध्वस्मानंस्तुनुवि रेप आ धुः॥ भुद्रं तें अग्ने सहिसिन्ननींकमुपाक आ रोंचते सूर्यस्य। (२९)

रुशंदृशे दंदशे नक्त्या चिदरूं क्षितं दृश आ रूपे अन्नम्। सैनानींकेन सुविदन्नों अस्मे यष्टां देवाः आयंजिष्ठः स्वस्ति। अदंब्यो गोपा उत नंः पर्स्पा अग्नें द्युमदुत रेविद्देविहि। स्वस्ति नों दिवो अंग्ने पृथिव्या विश्वायुंर्धेहि यज्ञथांय देव। यथ्सीमिहं दिविजात् प्रशंस्तं तद्स्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्। यथां होत्मेनुंषः (३०)

देवतांता युज्ञेभिः सूनो सहसो यजांसि। पुवानों अद्य संमना संमानानुशनंग्र उश्वतो यक्षि देवान्॥ अग्निमींडे पुरोहितं यज्ञस्य देवमृत्विजम्। होतांर र ख्यातंमम्॥ वृषां सोम द्युमार असि वृषां देव वृषंव्रतः। वृषा धर्माणि दिधषे॥ सान्तंपना इदर ह्विर्मरुत्तस्तज्ञंजुष्टन। युष्माकोती रिशादसः॥ यो नो मर्तो वसवो दुर्हणायुस्तिरः स्त्यानि मरुतः (३१)

जिघारसात्। द्रुहः पाश्ं प्रति स मुंचीष्ट् तिपेष्ठेन् तपंसा हन्तना तम्। संवथ्सरीणां मुरुतः स्वर्का उरुक्षयाः सर्गणा मानुषेषु। तेंऽस्मत्पाशान्त्र मुंश्चन्त्वरहंसः सान्तपना मंदिरा मदियेष्णवः। पिप्रीहि देवा र उंशतो यंविष्ठ विद्वा र ऋतू र र ऋतु पते यजेह। ये देव्या ऋत्विज् स्तेभिरग्ने त्वर होतॄणाम् स्यायंजिष्ठः। अग्ने यद्द्य विशो अध्वरस्य होतः पार्वक (३२)

शोचे वेष्व हि यज्वां। ऋता यंजासि मिहना वि यद्भूर्ह्व्या वंह यविष्ठ या तें अद्य। अग्निनां रियमंश्ववत्योषंमेव दिवेदिंव। यशसंं वीरवंत्तमम्॥ ग्यस्फानों अमीवृहा वंसुवित्यृंष्टिवर्धनः। सुमित्रः सोम नो भव। गृहंमेधास आ गत् मरुतो मापं भूतन। प्रमुश्चन्तों नो अर्श्हंसः। पूर्वीभिर्हि दंदाशिम श्राद्धिंमरुतो व्यम्। महोभिः (३३)

चर्षणीनाम्। प्र बुप्नियां ईरते वो महार्रसे प्र णामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम्। सहस्त्रियं दम्यंम्भागमेतं गृहमेधीयंम्मरुतो जुषध्वम्। उप यमेति युवृतिः सुदक्षं दोषा वस्तोर्रह्विष्मंती घृताचीं। उप स्वैनंमरमंतिर्वसूयः। इमो अंग्ने वीततंमानि ह्व्याजंस्रो विक्षि देवतांतिमच्छं। प्रति न ई स् सुर्भीणि वियन्तु। क्रीडं वः शर्धो मार्रतमनुर्वाणर् रथेशुभम्। (३४)

कण्वां अभि प्र गांयत। अत्यांसो न ये मुरुतः स्वश्चों यक्ष्टहशो न शुभयंन्त मर्याः। ते हंम्येष्टाः शिशंवो न शुभा वथ्सासो न प्रंकीडिनः पयोधाः। प्रैषामज्मेषु विथुरेवं रेजते भूमिर्यामेषु यद्धं युअते शुभे। ते कीडयो धुनयो भ्राजंदष्टयः स्वयं महित्वं पंनयन्त धूर्तयः। उपह्रुरेषु यदचिंध्वं यृयिं वयं इव मरुतः केनं (३५) चित्पथा। श्लोतंन्ति कोशा उपं वो रथेष्वा घृतमुंक्षता

मधुंवर्णमर्चते। अग्निमंग्निष्ट्रं हवींमिभः सदां हवन्त विश्पतिम्। ह्व्यवाहं पुरुप्रियम्। तर हि शश्वंन्त ईडंते स्रुचा देवं घृंतश्चतां। अग्निर् ह्व्याय वोढंवे। इन्द्रांग्नी रोचना दिवः श्र्यंद्वृत्रिमिन्दं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो विश्वंकर्मन् ह्विषां वावृधानो विश्वंकर्मन्

ह्विषा वर्धनेन॥ (३६)

सूर्यस्य मर्नुषो मरुतः पावेक महोंभी रथेशुभुं केन षद्वेत्वारिश्शच॥————[१३] रुश्मिरंसि राज्ञ्यस्ययं पुरो हरिंकेशोऽग्निर्मूर्धेन्द्राग्निभ्यां बृहस्पतिंर्भूयस्कृर्दस्यग्निनां विश्वाषाद्वजापंतिर्मनंसा

कृत्तिंका मधुंश्च सुमिद्दिशां द्वादंश॥——[१४] रृश्मिरंसि प्रतिं धेनुमंसि स्तनयिबुसिनंरस्यादित्यानार्थ सुप्तित्रिरंशत्॥37॥ रृश्मिरंसि को अद्य युंङ्के॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

र्श्मिरंस् क्षयांय त्वा क्षयं जिन्व प्रेतिरस् धर्माय त्वा धर्मं जिन्वान्वितिरसि दिवे त्वा दिवं जिन्व संधिरंस्यन्तिरंक्षाय त्वान्तिरंक्षं जिन्व प्रतिधिरंसि पृथिव्ये त्वां पृथिवीं जिन्व विष्टम्भो-ऽस् वृष्ट्यं त्वा वृष्टिं जिन्व प्रवास्यह्ने त्वाहंर्जिन्वानुवास् रात्रिये त्वा रात्रिं जिन्वोशिगंसि (१)

वसुंभ्यस्त्वा वसूँश्चिन्व प्रकेतोंऽसि रुद्रेभ्यंस्त्वा रुद्राश्चिन्व सुदीतिरंस्यादित्येभ्यंस्त्वाऽऽदित्याश्चिन्वौजोंऽसि पितृभ्यंस्त्वा पितृश्चिन्व तन्तुंरसि प्रजाभ्यंस्त्वा प्रजा जिन्व पृतनाषाडंसि पृशुभ्यंस्त्वा पृशूञ्चिन्व रेवद्स्योषंधीभ्यस्त्वौषंधीर्जिन्वाभिजिदंसि युक्तग्रावेन्द्रांय त्वेन्द्रं जिन्वाधिपतिरसि प्राणायं (२)

त्वा प्राणं जिंन्व यन्तास्यंपानायं त्वापानं जिंन्व स्र्सर्पों-ऽिस चक्षुंषे त्वा चक्षुंर्जिन्व वयोधा असि श्रोत्रांय त्वा श्रोत्रं जिन्व त्रिवृदंसि प्रवृदंसि संवृदंसि विवृदंसि सर्शेहोंऽिस नीरोहोंऽिस प्रशेहोंऽस्यनुरोहोंऽिस वसुकोंऽिस वेषंश्रिरिस वस्यंष्टिरिस॥ (३)

उ्शिगंसि प्राणाय त्रिचंत्वारिश्शच॥——[१]

राज्ञ्यंसि प्राची दिग्वसंवस्ते देवा अधिपतयोऽग्निरहेतीनाम्प्रंतिधत

त्रिवृत्त्वा स्तोमंः पृथिव्याः श्रंयत्वाज्यंमुक्थमव्यंथयथ्स्तभ्नात् रथन्तरः साम् प्रतिष्ठित्ये विराडंसि दक्षिणा दिग्रुद्रास्ते देवा अधिपतय इन्द्रों हेतीनाम्प्रंतिधर्ता पंश्चद्रशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रंयत् प्रउंगमुक्थमव्यंथयथ्स्तभ्नात् बृहथ्साम् प्रतिष्ठित्ये सम्राडंसि

प्रतीची दिक् (४) आदित्यास्तें देवा अधिपतयः सोमों हेतीनाम्प्रतिधर्ता संप्तदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रंयतु मरुत्वतीयंमुक्थ-

मव्यंथयथ्रतभातु वैरूप साम् प्रतिष्ठित्ये स्वराड्स्युदीची दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयो वर्रुणो हेतीनाम्प्रंतिधर्तैकवि शास्त्वा स्तोमः पृथिव्या श्रियतु निष्केवल्यमुक्थमव्यंथयथ्रतभातु वैराज साम् प्रतिष्ठित्या अधिपत्यसि बृह्ती दिङ्गरुतंस्ते देवा अधिपतयः (५)
बृह्स्पतिरहेतीनाम्प्रंतिधर्ता त्रिणवत्रयस्त्रिश्यौ त्वा स्तोमौ

पृथिव्याः श्रंयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यंथयन्ती स्तभीताः शाकररैवृते सामंनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षायर्षयस्ता प्रथम्जा देवेषुं दिवो मात्रंया वरिणा प्रंथन्तु विधूर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकंस्य पृष्ठे सुंवर्गे लोके यर्जमानं च सादयन्तु॥ (६)

प्रतीची दिङ्गरुतंस्ते देवा अधिपतयश्रत्वारिष्ट्शाची॥———[२

अयं पुरो हरिकेशः सूर्यरिश्मिस्तस्यं रथगृथ्सश्च रथौंजाश्च

सेनानिग्राम्ण्यौ पुञ्जिकस्थला चं कृतस्थला चांपस्रसौ यातुधानां हेती रक्षा एसि प्रहेंतिर्यं देक्षिणा विश्वकंर्मा तस्यं रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानिग्राम्ण्यौ मेनका चं सहजन्या चांपस्रसौ दङ्ख्वः पृशवों हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेंतिर्यम्पश्चाद्विश्वव्यंचास्तस्य रथंप्रोत्श्चासंमरथश्च सेनानिग्राम्ण्यौ प्रस्नोचंन्ती च (७) अनुस्नोचंन्ती चापस्रसौ सूर्पा हेतिर्व्याघ्राः प्रहेंतिर्यम्त्रार्थसं सेनजिचं सूषेणंश्च सेनानिग्राम्ण्यौ विश्वाची च घृताची

चाफ्सरसावापों हेतिर्वातः प्रहेतिर्यमुपर्यवाग्वंसुस्तस्य ताक्ष्यंश्चारिष्टनेमिश्च सेनानिग्रामण्यांवुर्वशीं च पूर्वचित्तिश्चाफ्सरसौ विद्युद्धेतिरंवस्फूर्ज्नप्रहेतिस्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यम् (८)

विद्युद्धितिरवस्फूजेन्प्रहितिस्तिभ्यो नमस्ते नी मृडयन्तु ते यम् (८)
द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्ट्वि तं वो जम्भे दधाम्यायोस्त्वा सदेने सादयाम्यवंतरुखायायां नमः समुद्राय नमः समुद्रस्य चक्षंसे परमेष्ठी त्वां सादयतु दिवः पृष्ठे व्यचंस्वतीं प्रथंस्वतीं विभूमंतीम्प्रभूमंतीं पिर्भूमंतीं दिवं यच्छ्व दिवं दःह दिवं मा हिः सीविश्वंस्मे प्राणायापानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठाये चिरत्रांय सूर्यंस्त्वाभि पातु मृह्या स्वस्त्या छुर्दिषा शन्तंमेन तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद्भुवा सींद। प्रोथदश्चो न यवंसे अविष्यन् यदा महः संवरंणाद्धस्थांत्। आदंस्य वातो अनं वाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमंस्ति॥ (९)

पृद्धोचनी च यः स्वस्त्याद्यविरंशतिश्व॥ [3] अग्निर्मूर्धा द्विः कुकुत्पतिः पृथिव्या अयम्। अपार रेतार्रस

आग्नेमूधो दिवः क्कुत्पतिः पृथिव्या अयम्। अपा १ रता १ सि जिन्वति॥ त्वामंग्ने पुष्कंरादध्यथंर्वा निरंमन्थत। मूर्ग्नो विश्वंस्य वाघतंः॥ अयम्ग्निः संहस्त्रिणो वाजंस्य श्तिन्स्पतिः। मूर्धा क्वी रंयीणाम्॥ भुवो यज्ञस्य रजंसश्च नेता यत्रां नियुद्धिः सचंसे श्वाभिः। दिवि मूर्धानं दिधेषे सुवर्षां जिह्वामंग्ने चकृषे हव्यवाहम्॥ अवौध्यग्निः समिधा जनांनाम् (१०)

प्रति धेनुमिवायतीमुषासम्। यह्वा इंव् प्र व्यामुञ्जिहांनाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छं। अवांचाम क्वये मेध्याय वचीं वन्दारुं वृष्माय वृष्णे। गविंष्ठिरो नमंसा स्तोमंमुग्नो दिवीवं रुक्ममुर्व्यश्चमश्रेत्। जनंस्य गोपा अंजिनष्ट जागृंविर्ग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यंसे। घृतप्रंतीको बृह्ता दिविस्पृशां द्युमिद्व भांति भर्तेभ्यः शुचिंः। त्वामंग्ने अङ्गिरसः (११)

गुहां हितमन्वंविन्दञ्छिश्रियाणं वनेवने। स जांयसे मृथ्यमानः सहों मृहत्त्वामांहुः सहंसस्पुत्रमंङ्गिरः। यज्ञस्यं केतुम्प्रंथमं पुरोहितमृग्निं नरंस्त्रिषध्स्थे सिमन्धते। इन्द्रेण देवैः स्रथ्र स बर्हिष् सीदृन्नि होतां यज्ञथांय सुक्रतुः। त्वं चित्रश्रवस्तम् हवन्ते विक्षु जन्तवः। शोचिष्केशं पुरुष्ट्रियाग्ने ह्व्याय् वोढंवे। सर्खायः सं वः सम्यश्चमिषम् (१२)

स्तोमं चाग्नयें। वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जो नन्ने सहंस्वते। स॰स्मिद्युंवसे वृष्त्रग्ने विश्वांन्यर्य आ। इडस्पदे समिध्यसे स नो वसून्या भरा एना वो अग्निं नमंसोर्जो नपातमा हुवे। प्रियं चेतिष्ठमर्ति इस्वध्वरं विश्वंस्य दूतम्मृतम्। स योजते अरुषो विश्वभोजसा स दुंद्रवथ्स्वांहुतः। सुब्रह्मां युज्ञः सुश्वमीं (१३)

वसूनां देव राधो जनांनाम्। उदंस्य शोचिरंस्थादाजुह्वांनस्य मीढुषंः। उद्धूमासों अरुषासों दिविस्पृशः समुग्निमिन्धते नरंः। अग्ने वाजंस्य गोमंत ईशांनः सहसो यहो। अस्मे धेहि जातवेदो मिह् श्रवंः। स इंधानो वसुंष्क्वविर्ग्निरीडेन्यों गिरा। रेवद्स्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि। क्षुपो रांजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोंकृतोषसंः। स तिंग्मजम्भ (१४)

रक्षसों दह् प्रति। आ तें अग्न इधीमिह चुमन्तें देवाजरम्ं। यद्ध स्या ते पनींयसी समिद्दीदयंति द्यवीष एं स्तोतृभ्य आ भंर। आ तें अग्न ऋचा ह्विः शुक्रस्यं ज्योतिषस्पते। सुश्चंन्द्र दस्म् विश्पंते हव्यंवाद्गुभ्य एं हूयत् इष एं स्तोतृभ्य आ भंर। उभे सुंश्चन्द्र स्पिषो दर्वीं श्रीणीष आसिने। उतो न उत्पंपूर्याः (१५)

उक्थेषुं शवसस्पत् इष ई स्तोतृभ्य आ भरा अग्ने तम् द्याश्वं न स्तोमैः ऋतुं न भृद्र १ हंदिस्पृशम्। ऋध्यामां त् ओहैं। अधा ह्यंग्ने ऋतौर्भृद्रस्य दक्षंस्य साधोः। र्थीर्ऋतस्यं बृह्तो बुभूथं। आभिष्टं अद्य गीर्भिर्गृणन्तोऽग्ने दाशेंम। प्र तें दिवो न स्तंनयन्ति शुष्माः। एभिर्नो अर्केर्भवां नो अर्वाङ् (१६)

सुवर्न ज्योतिं। अग्ने विश्वेभिः सुमना अनींकैः। अग्निर् होतांरम्मन्ये दास्वंन्तं वसोः सून्र सहंसो जातवंदसम्। विप्रं न जातवंदसम्। य ऊर्ध्वयां स्वध्वरो देवो देवाच्यां कृपा। घृतस्य विभ्रांष्टिमनुं शुक्रशोचिष आजुह्वांनस्य सूर्पिषंः। अग्ने त्वन्नो अन्तंमः। उत त्राता शिवो भंव वरूथ्यः। तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्नायं नूनमींमहे सर्खिभ्यः। वसुंर्ग्निर्वसृंश्रवाः। अच्छां निक्षे द्युमत्तंमो र्यिं दाः॥ (१७)

जनांनामङ्गिरस् इषरं सुशर्मी तिग्मजम्भ पुपूर्या अर्वाङ्गसंश्रवाः पञ्चं च॥———[४]

ड्रन्द्राग्निभ्यां त्वा स्युजां युजा युनज्म्याघाराभ्यां तेजंसा वर्चसोक्थेभिः स्तोमंभिश्छन्दोंभी रय्यै पोषांय सजातानांम्मध्यम्स्थेयाय मयां त्वा स्युजां युजा युनज्म्यम्बा दुला नित्तिर्भ्रयंन्ती मेघयंन्ती वृर्षयंन्ती चुपुणीका नामांसि प्रजापंतिना त्वा विश्वांभिर्धीभिरुपं दधामि पृथिव्युंदपुरमन्नेन विष्टा मंनुष्यांस्ते गोप्तारोऽग्निर्वियंत्तोऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा (१८)

मे शर्म च वर्म चास्त्वधिद्यौर्न्तरिक्षं ब्रह्मणा विष्टा मुरुतंस्ते गोप्तारों वायुर्वियंत्तोऽस्यां तामहस्प्र पंद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु द्यौरपराजितामृतेन विष्टादित्यास्ते गोप्तारः सूर्यो वियंत्तो-ऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु॥ (१९)

साऽष्टाचंत्वारि॰शच

(**4**]

बृहस्पतिंस्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंस्मे प्राणायापानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छाग्निस्तेऽधिंपतिर्विश्वकंमां त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंस्मे प्राणायापानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छ वायुस्तेऽधिंपतिः प्रजापंतिस्त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंस्मे प्राणायापानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छ परमेष्ठी तेऽधिंपतिः पुरोवातसनिंरस्यभ्रसनिंरसि विद्युथ्सनिः (२०)

असि स्तुन्यिबुसनिरिस वृष्टिसनिरस्युग्नेर्यान्यंसि देवानां वायोयान्यंस्युन्तिरिक्षस्य यान्यंसि देवानां वायोयान्यंस्युन्तिरिक्षस्य यान्यंसि देवानांमन्तिरिक्षयान्यंस्युन्तिरिक्षमस्युन्तिरिक्षाय त्वा सिल्लायं त्वा सिल्लायं त्वा सिल्लायं त्वा सिल्लायं त्वा प्रचेतसे त्वा विवंस्वते त्वा दिवस्त्वा ज्योतिष आदित्येभ्यंस्त्वचे त्वां रुचे त्वां युते त्वां भासे त्वा ज्योतिषे त्वा यशोदां त्वा यशंसि तेजोदां त्वा तेजंसि पयोदां त्वा पर्यंसि वर्चोदां त्वा वर्चसि द्रविणोदां त्वा द्रविणे सादयामि तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद्भवा सींद॥ (२१)

विद्युथ्सनिंद्युंत्वैकान्नत्रि १ शर्च ॥

•[६]

भूयस्कृदंसि वरिवस्कृदंसि प्राच्यंस्यूर्ध्वास्यंन्तरिक्षसदंस्यन्तरिक्षे सीदाफ्सुषदंसि श्येन्सदंसि गृध्रसदंसि सुपर्णसदंसि नाक्सदंसि पृथिव्यास्त्वा द्रविणे सादयाम्यन्तरिक्षस्य त्वा द्रविणे सादयामि दिवस्त्वा द्रविणे सादयामि दिशां त्वा द्रविणे सादयामि द्रविणोदां त्वा द्रविणे सादयामि प्राणं मे पाह्यपानं में पाहि व्यानम्में (२२)

पाह्यायुंमें पाहि विश्वायुंमें पाहि सर्वायुंमें पाह्यग्ने यत्ते पर्ष् हन्नाम् तावेहि स॰ रंभावहै पाश्चंजन्येष्वप्येष्यग्ने यावा अयावा एवा ऊमाः सब्दः सगरः सुमेकंः॥ (२३)

व्यानम्मे द्वात्रि^५शच॥**————**

अग्निनां विश्वाषाद्थ्सूर्येण स्वराद्भत्वा शचीपतिर्ऋष्भेण त्वष्टां यज्ञेनं मुघवान्दक्षिणया सुवर्गो मृन्युनां वृत्रहा सौहाँचेन तनूधा अन्नेन गयः पृथिव्यासंनोद्दग्भिरंन्नादो वंषद्कारेण्र्द्धः साम्नां तनूषा विराजा ज्योतिष्मान् ब्रह्मणा सोमुपा गोभिर्यज्ञं दांधार क्षुत्रेणं मनुष्यानश्चेन च रथेन च वृज्यृंतुभिः प्रभुः संवथ्सरेणं परिभूस्तपसानांधृष्टः सूर्यः सन्तनूभिः॥ (२४)

अग्निनैकात्रपंश्चाशत्॥■

प्रजापंतिर्मन्सान्धोऽच्छेंतो धाता दीक्षायार् सिवता भृत्यां पूषा सोम्कयण्यां वर्रुण उपनृद्धोऽसुरः क्रीयमाणो मित्रः क्रीतः शिपिविष्ट आसांदितो नुरन्धिषः प्रोह्ममाणोऽधिपतिरागंतः इन्द्रों हिव्धिनिऽदितिरासांदितो विष्णुंरुपाविह्यमाणोऽथ्वीपौत्तो यमोऽभिषुंतोऽपूतपा आधूयमांनो वायुः पूयमांनो मित्रः क्षीर्श्रीर्म्न्थी संक्तुश्रीर्वैश्वदेव उन्नीतो रुद्र आहुंतो वायुरावृत्तो नृचक्षाः प्रतिंख्यातो भृक्ष आगंतः पितृणां नांराश्र्रसोऽसुरात्तः सिन्धुंरवभृथमंवप्रयन्थ्संमुद्रोऽवंगतः सिल्लः प्रप्लुंतः सुवंरुहचं गृतः॥ (२५)

प्रजापंतिः प्रणीयमांनोऽग्निराग्नींध्रे बृहस्पतिराग्नींधात्प्रणीयमांन्

कृतिका नक्षंत्रमृत्रिर्देवताग्ने रुचंः स्थ प्रजापंतेर्धातुः सोमंस्यर्चे त्वां रुचे त्वां द्युते त्वां भासे त्वा ज्योतिषे त्वा रोहिणी नक्षंत्र प्रजापंतिर्देवतां मृगशीर्षं नक्षंत्र सोमों देवतार्द्रा नक्षंत्र रुद्रो देवता पुनर्वसू नक्षंत्रमदितिर्देवतां तिष्यों नक्षंत्र वृह्स्पतिर्देवतां श्रेषा नक्षंत्र स्पर्प देवतां मृघा नक्षंत्रं पितरों देवता फल्गुंनी नक्षंत्रम् (२६)

अर्यमा देवता फल्गुंनी नक्षंत्रम्भगों देवता हस्तो नक्षंत्र सिवता देवता चित्रा नक्षंत्रमिन्द्रों देवता स्वाती नक्षंत्रं वायुर्देवता विशांखे नक्षंत्रमिन्द्राग्नी देवतांऽनूराधा नक्षंत्रम्मित्रो देवतां रोहिणी नक्षंत्रमिन्द्रों देवतां विचृतौ नक्षंत्र पितरों देवतांषाढा नक्षंत्रमापों देवतांषाढा नक्षंत्रं विश्वे देवा देवतां श्रोणा नक्षंत्रं विष्णुर्देवता

श्रविष्ठा नक्षेत्रं वसंवः (२७)

फल्गुंनी नक्षेत्रं वसंवस्त्रयंस्त्रिश्शच

देवतां श्तिभिष्ङ्गक्षेत्रमिन्द्रों देवतां प्रोष्ठपदा नक्षेत्रम्ज एकंपाद्देवतां प्रोष्ठपदा नक्षेत्रमहिं ब्रुंप्रियों देवतां रेवती नक्षेत्रं पूषा देवतांश्वयुजौ नक्षेत्रमिश्वनौं देवतांप्भरंणीर्नक्षेत्रं यमो देवतां पूर्णा पश्चाद्यत्ते देवा अदंधुः॥ (२८)

मध्रंश्च माधंवश्च वासंन्तिकावृत् शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मांवृत् नमश्च नभुस्यंश्च वार्षिकावृत् इषश्चोर्जश्चे शार्दावृत् सहंश्च सहस्यंश्च

हैमन्तिकावृत् तपश्च तपस्यश्च शैशिरावृत् अग्नेरंन्तःश्वेषीऽसि कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषंधीः कल्पन्तामग्रयः पृथङ्गम ज्यैष्ठ्यांय सन्नंताः (२९)

यैंऽग्नयः समंनसोऽन्त्रा द्यावापृथिवी शैशिरावृत् अभि कल्पंमाना इन्द्रंमिव देवा अभि सं विशन्त संयच् प्रचेताश्चाग्नेः सोमंस्य सूर्यस्योग्ना चं भीमा चं पितृणां यमस्येन्द्रंस्य ध्रुवा चं पृथिवी चं देवस्यं सिवृतुर्म्रुतां वरुणस्य धुर्ती च् धरित्री च मित्रावरुणयोर्मित्रस्यं धातुः प्राचीं च प्रतीचीं च वसूंनार रुद्राणाम् (३०)

आदित्यानान्ते तेऽधिपतयस्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि सहस्रंस्य प्रमा असि सहस्रंस्य प्रतिमा अंसि सहस्रंस्य विमा अंसि सहस्रंस्योन्मा अंसि साहस्रोऽसि सहस्राय त्वेमा में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्त्वेकां च शतं च सहस्रं चायुतं च (३१)

नियुतंं च प्रयुतं चार्बुदं च न्यंर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तंश्च परार्धश्चेमा में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्तु षष्टिः सहस्रमयुत्मक्षीयमाणा ऋतुस्थाः स्थंत्र्वृधो घृतुश्चतो मधुश्चुत् ऊर्जस्वतीः स्वधाविनीस्ता में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्तु विराजो नामं कामदुघां अमुत्रामुष्मिं लोके॥ (३२)

समिद्दिशामाशयां नः सुवर्विन्मधोरतो मार्थवः पात्वस्मान्। अग्निर्देवो दुष्टरीतुरदाभ्य इदं क्षत्र रक्षतु पात्वस्मान्। रथंतर सामंभिः पात्वस्मान्गांयत्री छन्दंसां विश्वरूपा। त्रिवृत्रों विष्ठया स्तोमो अहा ५ समुद्रो वार्त इदमोर्जेः पिपर्तु। उग्रा दिशाम्भिभूतिर्वयोधाः शुचिः शुक्रे अहंन्योजसीनां। इन्द्राधिपतिः पिपृतादतों नो महिं (३३)

क्षत्रं विश्वतों धारयेदम्। बृहथ्सामं क्षत्रभृद्दृद्धवृंष्णियं त्रिष्टुभौजःं शुभितमुग्रवीरम्। इन्द्र स्तोमेन पश्चदशेन मध्यंमिदं वार्तेन सगरेण रक्ष। प्राची दिशा सहयंशा यशंस्वती विश्वे देवाः प्रावृषाहा रू सुवंविती। इदं क्षत्रं दुष्टरंमुस्त्वोजोऽनांधृष्ट सहस्रियु सहंस्वत्।

वैरूपे सामंत्रिह तच्छंकेम् जगंत्यैनं विक्ष्वा वेशयामः। विश्वे देवाः सप्तदशेनं (३४)

वर्च इदं क्षत्र संतित्वांतमुग्रम्। धूत्री दिशां क्षत्रमिदं दांधारोपस्थाशांनाम्मित्रवंदस्त्वोजः। मित्रांवरुणा श्ररदाहां चिकिलू अस्मै राष्ट्राय मिह शर्म यच्छतम्। वैराजे सामृत्रधि मे मनीषानुष्टुभा सम्भृतं वीर्यर्थ सहंः। इदं क्षत्रिम्मित्रवंदाईदांनु मित्रांवरुणा रक्षेत्माधिपत्यैः। सम्माङ्घिशा सहसामित्र सहंस्वत्यृतुर्हेम्नतो विष्ठयां नः पिपर्तु। अवस्युवांताः (३५)

बृह्तीर्नु शक्वरीरिमं युज्ञमंवन्तु नो घृताचीः। सुवंविती सुदुर्घा नः पर्यस्वती दिशां देव्यंवतु नो घृताचीं। त्वं गोपाः पुंरएतोत पश्चाद्वहंस्पते याम्यां युङ्कि वाचम्। ऊर्ध्वा दिशाः रन्तिराशौषधीनाः संवथ्सरेणं सविता नो अह्रौम्। रेवथ्सामातिंच्छन्दा उ छन्दोजांतशत्रः स्योना नो अस्तु। स्तोमंत्रयस्त्रिःशे भुवंनस्य पित्न विवंस्वद्वाते अभि नः (३६)

गृणाहि। घृतवंती सवित्राधिपत्यैः पर्यस्वती रन्तिराशां नो अस्तु। ध्रुवा दिशां विष्णुपत्यघीरास्येशांना सहंसो या मनोतां। बृह्स्पतिर्मात्रिश्चोत वायुः संधुवाना वातां अभि नीं गृणन्तु। विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्या अस्येशांना जगंतो विष्णुपत्नी। विश्वव्यंचा इषयंन्ती सुभूंतिः शिवा नीं अस्त्वदितिरुपस्थें। वैश्वानरो नं ऊत्या पृष्टो दिव्यन् नोऽद्यानुंमित्रिरन्विदंनुमते त्वङ्कयां निश्चित्र आ भुवत्को अद्य युंङ्के॥ (३७)

मिहिं सप्तद्शेनांवस्युवांता अभि नोऽतुं नृश्चतुंर्दश च॥———[१२]

नर्मस्ते रुद्र नमों हिरंण्यबाहवे नमः सहंमानाय नर्म आव्याधिनौंभ्यो नर्मो भुवाय नर्मों ज्येष्ठाय नर्मो दुन्दुभ्याय नमः सोमाय नर्म इरिण्याय द्रापे सहस्राण्येकांदशः =[१३] नर्मस्ते रुद्र नर्मो भुवाय द्रापे सप्तविश्शितः ॥ २७॥ नर्मस्ते रुद्र तं वो जम्भे दधामि॥

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

नर्मस्ते रुद्र मृन्यवं उतो तृ इषंवे नर्मः। नर्मस्ते अस्तु धन्वंने बाहुभ्यांमुत ते नर्मः। या तृ इषुः शिवतंमा शिवम्बभूवं ते धनुः। शिवा शर्य्यां या तव तयां नो रुद्र मृडय। या ते रुद्र शिवा तृनूरघोरापांपकाशिनी। तयां नस्तुनुवा शन्तंमया गिरिंशन्ताभि चांकशीहि। यामिषुं गिरिशन्त हस्तें (१)

बिम्र्ष्यस्तेवे। शिवां गिरित्र तां कुरु मा हि सीः पुरुषं जगंत्। शिवेन वर्चसा त्वा गिरिशाच्छां वदामसि। यथां नः सर्विमिञ्जगंदयक्ष्म स्मुमना असंत्। अध्यवीचदिधवृक्ता प्रथमो दैव्यों मिषक्। अही क्ष्य सर्वाश्चम्भयन्थ्सर्वाश्च यातुधान्यः। असौ यस्ताम्रो अरुण उत बुभुः सुमङ्गलः। ये चेमा र रुद्रा अभितों दिक्षु (२)

श्रिताः संहस्रशोऽवैषा है हेर्ड ईमहे। असौ योऽवसर्पति नीलंग्रीवो विलोहितः। उतैनं गोपा अंदशन्नदंशन्नदहार्यः। उतैनं विश्वां भूतानि स दृष्टो मृंडयाति नः। नमो अस्तु नीलंग्रीवाय सहस्राक्षायं मीदुषें। अथो ये अंस्य सत्वांनोऽहं तेभ्योऽकरं नमंः। प्र मृंश्च धन्वनस्त्वमुभयोरार्लियोज्याम्। याश्चं ते हस्त इषवः (३)

परा ता भंगवो वप। अवृतत्य धनुस्त्व सहंस्राक्ष शतेषुधे।

निशीयं शल्यानाम्मुखां शिवो नंः सुमनां भव। विज्यं धनुंः कप्रिंनो विशंल्यो बाणंवा र उत। अनेशत्रस्येषंव आभुरंस्य निष्क्षिं। या तें हेतिर्मीं दृष्टम् हस्तें बभूवं ते धनुंः। तयास्मान् विश्वतस्त्वमंयक्ष्मया परिं भ्रजा। नमंस्ते अस्त्वायुंधायानांतताय धृष्णवें। उभाभ्यांमुत ते नमों बाहुभ्यां तव धन्वंने। परिं ते धन्वंनो हेतिरस्मान्वृंणक्तु विश्वतंः। अथो य इंषुधिस्तवारे अस्मन्नि धेहि तम्॥ (४)

पथीनाम्पतंये नमो नमों बस्रुशायं विव्याधिनेऽन्नांनाम्पतंये नमो नमो हिरंकेशायोपवीतिने पुष्टानाम्पतंये नमो नमों भ्वस्यं हेत्ये जगताम्पतंये नमो नमों रुद्रायांतताविने क्षेत्रांणाम्पतंये नमो नमें सूतायाहंन्त्याय वनांनाम्पतंये नमो नमें (५)

रोहिंताय स्थपतंये वृक्षाणाम्पतंये नमो नमो मुत्रिणे वाणिजाय कक्षाणाम्पतंये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषंधीनाम्पतंये नमो नमं उचैर्घोषायाक्रन्दयंते पत्तीनाम्पतंये नमो नमेः कृथ्स्रवीताय धावते सत्वनाम्पतंये नमेः॥ (६)

वनांनाम्पतंये नमो नम् एकान्नत्रिर्शचं॥

नमः सहंमानाय निव्याधिनं आव्याधिनीनाम्पतंये नमो नमः ककुभायं निषक्षिणं स्तेनानाम्पतंये नमो नमो निषक्षिणं इष्धिमते तस्कराणाम्पतंये नमो नमो वश्चंते परिवश्चंते स्तायूनाम्पतंये नमो नमो निचेरवे परिचरायारंण्यानाम्पतंये नमो नमः सृकाविभ्यो जिघा स्त्रस्यो मुष्णताम्पतंये नमो नमोऽसिमद्यो नक्तं चरंद्रः प्रकृन्तानाम्पतंये नमो नमं उष्णीषिणं गिरिचरायं कुलुश्चानाम्पतंये नमो नमः (७)

इषुंमद्धो धन्वाविभ्यंश्च वो नमो नमं आतन्वानेभ्यः प्रतिदर्धानेभ्यश्च वो नमो नमं आयच्छंद्धो विसृजद्धंश्च वो नमो नमो उस्पंद्धो विध्यंद्धश्च वो नमो नम् आसीनेभ्यः शयानेभ्यश्च वो नमो नमो नमो नमो नमो नमि स्वपद्धो जाग्रद्धश्च वो नमो नमो नमस्तिष्ठंद्धो धावंद्धश्च वो नमो नमो नमो नमो नमो नमो नमो नमो अश्वेभ्योऽश्वंपतिभ्यश्च वो नमो। (८)

रथंपितभ्यश्च वो नमो नमः सेनाँभ्यः सेनानिभ्यंश्च वो नमो नमः श्चन्तभ्यः सङ्ग्रहीतृभ्यंश्च वो नमो नम्स्तक्षंभ्यो रथकारेभ्यंश्च वो नमो नमः कुलांलभ्यः कुमिर्गभ्यश्च वो नमो नमः पुञ्जिष्टेंभ्यो निषादेभ्यंश्च वो नमो नमे इषुकृज्ञो धन्वकृज्ञ्यंश्च वो नमो नमो मृग्युभ्यः श्वनिभ्यंश्च वो नमो नमो नमः श्वभ्यः श्वपंतिभ्यश्च वो नमः॥ (१०)

नमों भ्वायं च रुद्रायं च नमः श्वायं च पशुपतंये च नमो नीलंग्रीवाय च शितिकण्ठांय च नमः कप्रदिने च व्युप्तकेशाय च नमः सहस्राक्षायं च श्रातपंन्वने च नमो गिरिशायं च शिपिविष्टायं च नमो मीदुष्टंमाय चेषुंमते च नमों हस्वायं च वामनायं च नमों

नमो अग्नियाय च प्रथमायं च नमं आशवें चाजिरायं च नमः शीघ्रियाय च शीभ्यांय च नमं ऊर्म्याय चावस्वन्यांय च नमंः

बृहते च वर्षीयसे च नमों वृद्धार्यं च संवृध्वंने च (११)

स्रोतस्याय च द्वीप्याय च॥ (१२)

नमौं ज्येष्ठायं च किनुष्ठायं च नर्मः पूर्वजायं चापरजायं च

नमा उपुष्ठाय य कानुष्ठाय यु नमः पूर्वजाय यापर्जाय यु नमों मध्यमायं चापगुल्भायं च नमों जघन्यांय च बुध्नियाय च नमें सोभ्यांय च प्रतिसर्याय च नमो याम्यांय च क्षेम्यांय च नमें उर्वर्याय च खल्यांय च नमः श्लोक्यांय चावसान्यांय च नमो वन्याय चु कक्ष्यांय चु नर्मः श्रुवायं च प्रतिश्रुवायं च (१३)

नमं आशुर्षेणाय चाशुरंथाय च नमः शूरांय चावभिन्दते च नमों वर्मिणें च वरूथिने च नमों बिल्मिने च कविचने च नर्माः श्रुतायं च श्रुतसेनायं च॥ (१४)

नमों दुन्दुभ्याय चाहनुन्याय चु नमों धृष्णवें च प्रमृशायं चु नमों

दूतायं च प्रहिताय च नमों निषङ्गिणें चेषुधिमतें च नमंस्तीक्ष्णेषंवे चायुधिने च नर्मः स्वायुधायं च सुधन्वेने च नमः स्रुत्याय च पथ्याय चु नर्मः काट्याय च नीप्याय चु नमुः सूद्याय च सर्स्याय च नमों नाद्यायं च वैशुन्तायं च (१५)

नमुः कूप्याय चावुट्याय च नमो वर्ष्याय चावुर्घ्यायं च नमो मेध्यांय च विद्युत्यांय च नमं ईप्रियांय चातुप्यांय च नमो वात्यांय चु रेष्मियाय चु नमों वास्तुव्याय च वास्तुपायं च॥ (१६)

नमः सोमाय च रुद्रायं च नर्मस्ताम्रायं चारुणायं च नर्मः शुंगायं च पशुपतंये च नमं उग्रायं च भीमायं च नमों अग्रेवधायं च दूरेवधायं च नमों हन्ने च हनीयसे च नमों वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नर्मस्ताराय नर्मः शुम्भवें च मयोभवें च नर्मः शङ्करायं च मयस्क्रायं च नमंः शिवायं च शिवतंराय च (१७)

नम्स्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरंणाय चोत्तरंणाय च नमं आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्याय च फेन्याय च नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च॥ (१८)

श्वतंत्रय च त्रिर्श्वं ———[८]
नमं इरिण्याय च प्रपृथ्याय च नमः कि श्रीलायं च क्षयंणाय
नमः कपर्दिने च पलस्तये च नमो गोष्ट्र्याय च गह्याय च

च नमः कपर्दिने च पुलस्तये च नमो गोष्ठ्याय च गृह्याय च नम्स्तल्प्याय च गेह्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठायं च नमौ हृद्य्याय च निवेष्य्याय च नमः पाश्स्व्याय च रजस्याय च नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमो लोप्याय चोलप्याय च (१९)

नमं ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमः पृण्याय च पर्णशृद्याय च नमोऽपगुरमाणाय चाभिघ्नते च नमं आक्खिद्ते चं प्रक्खिद्ते च नमों वः किरिकेभ्यों देवाना ह हृदयेभ्यो नमों विक्षीणकेभ्यो नमों विचिन्वत्केभ्यो नमं आनिर्ह्तेभ्यो नमं आमीवत्केभ्यः॥ (२०)

उलुप्याय च त्रयंक्षिश्शव॥————[२]

द्रापे अन्धंसस्पते दरिंद्रन्नीलंलोहित। एषां पुरुषाणामेषाम्पंशूनां मा भेर्मारो मो एषां किं चनामंमत्। या तें रुद्र शिवा तुनूः शिवा विश्वाहंभेषजी। शिवा रुद्रस्यं भेषजी तयां नो मृड जीवसें। इमा र रुद्रायं तुवसे कपूर्दिने क्षयद्वीराय प्र भंरामहे मृतिम्। यथां नः शमसंद्विपदे चतुंष्पदे विश्वं पुष्टम्ग्रामें अस्मिन्न (२१) अनांतुरम्। मृडा नों रुद्रोत नो मयंस्कृधि क्ष्यद्वीराय नर्मसा विधेम ते। यच्छं च योश्च मनुरायजे पिता तदंश्याम् तवं रुद्र प्रणीतौ। मा नों महान्तंमुत मा नों अर्भकं मा न उक्षंन्तमुत मा ने उक्षितम्। मा नों वधीः पितरम्मोत मातरं प्रिया मा नंस्तनुवंः (२२)

रुद्र रीरिषः। मा नंस्तोके तनये मा न आयंषि मा नो गोषु मा नो अश्वेष रीरिषः। बीरान्मा नो रुद्र भामितो वंधीर्ह्विष्मंन्तो नमंसा विधेम ते। आरात्तें गोघ्न उत पूरुषघ्ने क्षयद्वीराय सुम्नम्से ते अस्तु। रक्षां च नो अधि च देव ब्रूह्यधां च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः। स्तुहि (२३)

श्रुतं गंर्त्सदं युवांनम्मृगं न भीममुंपह्लुमुग्रम्। मृडा जंिर्त्रे रुंद्र स्तवांनो अन्यं ते अस्मन्नि वंपन्तु सेनाः। परि णो रुद्रस्यं हेतिर्वृणक्तु परि त्वेषस्यं दुर्मृतिरंघायोः। अवं स्थिरा मघवंद्र्यस्तनुष्व मीद्वंस्तोकाय तनंयाय मृडय। मीद्वंष्टम् शिवंतम शिवो नंः सुमनां भव। प्रमे वृक्ष आयुंधं निधाय कृत्तिं वसांन आ चंर पिनांकम् (२४)

बिश्रदा गंहि। विकिरिद विलोहित नमंस्ते अस्तु भगवः। यास्ते सहस्र हेतयोऽन्यमस्मन्नि वंपन्तु ताः। सहस्रांणि सहस्रधा बांहुवोस्तवं हेतयः। तासामीशांनो भगवः पराचीना मुखां कृधि॥ (२५) अस्मिः स्तुनुवंः स्तुहि पिनांकुमेकान्नत्रिर्शाचं॥■

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याँम्। तेषार् सहस्रयोजनेऽव धन्वांनि तन्मसि। अस्मिन्मंहृत्यंर्ण्वंऽन्तरिक्षे भवा अधि। नीलंग्रीवाः शितिकण्ठाः शूर्वा अधः क्षमाचराः। नीलंग्रीवाः शितिकण्ठा दिवर्र रुद्रा उपंश्रिताः। ये वृक्षेषुं सस्पिश्चंरा नीलंग्रीवा विलोहिताः। ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः। ये अन्नेषु

विलाहताः। य मूतानामाधपतया विशिष्वासः कपादनः। य अन्नषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबंतो जनान्। ये पृथाम्पंथिरक्षंय ऐलबृदा यृव्युधंः। ये तीर्थानिं (२६)

प्रचरन्ति सृकावंन्तो निष्क्षिणः। य एतावंन्तश्च भूयारं सश्च दिशों रुद्रा विंतस्थिरे। तेषारं सहस्रयोजनेऽव धन्वांनि तन्मसि। नमों रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येंऽन्तरिक्षे ये दिवि येषामत्रं वातों वर्षमिषंवस्तेभ्यो दश् प्राचीर्दशं दक्षिणा दशं प्रतीचीर्दशोदींचीर्दशोर्ध्वास्तेभ्यो नमस्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भें दधामि (२७)

तीर्थानि यश्च षद्गं॥

997

[अश्मृन् य हुमोर्देनमाशुः प्राचीं जीुमूर्तस्य यदक्रन्दो मा नों मित्रो ये वाजिनुं नवं (९) अश्मनमनोयुजुं प्राचीमनु शर्मं यच्छतु तेषांमुभिगीतिः पद्गंत्वारिश्शत्। अश्मन् हविष्मान्॥]

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

अश्मन्नूर्जं पर्वते शिश्रियाणां वाते पूर्जन्ये वरुणस्य शुष्में। अद्भ्य ओषंधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽधि सम्भृतां तां न इष्मूर्जं धत्त मरुतः स॰रराणाः। अश्मर्ङ्स्ते क्षुद्मुं ते शुगृंच्छतु यं द्विष्मः। समुद्रस्यं त्वाऽवाक्याग्रे परि व्ययामिस। पावको अस्मभ्यर् शिवो भव। हिमस्यं त्वा जरायुणाग्रे परि व्ययामिस। पावको अस्मभ्यर् शिवो भव। उपं (१)

ज्मन्नुपं वेत्सेऽवंत्तरं नदीष्वा। अग्ने पित्तम्पामंसि। मण्डूंकि ताभिरा गिहु सेमं नो यज्ञम्। पावकवंणं शिवं कृषि। पावक आ चित्रयंन्त्या कृपा। क्षामंन्नुरुच उषसो न भानुना। तूर्वन्न यामन्नेतंशस्य नूरण आ यो घृणे। न तंतृषाणो अजरं। अग्ने पावक रोचिषां मन्द्रयां देव जिह्न्या। आ देवान् (२)

वृक्षि यिक्षं च। स नंः पावक दीदिवोऽग्नें देवार इहा वह। उपं यज्ञर हिविश्चं नः। अपामिदं न्ययंनर समुद्रस्यं निवेशंनम्। अन्यं तें अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यर् शिवो भंव। नमस्ते हरंसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषं। अन्यं ते अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यर् शिवो भंव। नृषदे वट (३)

अपसुषदे वड्वनसदे वड्वरिह्षदे वट्टश्तंवर्विदे वट। ये देवा

देवानां यज्ञियां यज्ञियांना संवथ्सरीणमुपं भागमासंते। अहुतादों हिविषों यज्ञे अस्मिन्थ्स्वयं जुंहुध्वम्मधुंनो घृतस्यं। ये देवा देवेष्वधिं देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुरण्तारों अस्य। येभ्यो नर्ते पर्वते धाम् किं चन न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्नुषुं। प्राणदाः (४)

अपानदा व्यानदाश्चं श्चुर्दा वर्चोदा वरिवोदाः। अन्यं ते अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्य शिवो भव। अग्निस्तिग्मेनं शोचिषा य स्मिद्धश्चं न्यंत्रिणम्। अग्निर्नो व स्मते रियम्। सैनानीकेन सुविदत्रो अस्मे यष्टां देवा आयंजिष्ठः स्वस्ति। अदंब्यो गोपा उत नः परस्पा अग्नै द्युमदुत रेविद्देदीहि॥ (५)

उपं देवान वद्गांण्याश्चतंश्वत्वारिश्यचा [१] य इमा विश्वा भुवनानि जुह्बदिष्र्होतां निष्सादां पिता नेः। स आशिषा द्रविणमिच्छमानः परमच्छदो वर् आ विवेश। विश्वकंर्मा

मनंसा यद्विहांया धाता विधाता पंरमोत सन्दक्। तेषामिष्टानि समिषा मंदन्ति यत्रं सप्तर्षीन्पर एकंमाहुः। यो नंः पिता जनिता यो विधाता यो नंः सतो अभ्या सञ्जजानं। (६)

यो देवानां नाम्धा एकं एव तर संम्प्रश्वम्भवंना यन्त्यन्या। त आयंजन्त द्रविण्र् समंस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना। असूर्ता सूर्ता रजंसो विमाने ये भूतानि समकृण्वन्निमानि। न तं विदाथ य इदं जजानान्यद्युष्माकुमन्तरं भवाति। नीहारेण प्रावृंता आपो यत्रं देवाः समर्गच्छन्त विश्वें। तिमद्गर्मं प्रथमं देध्र आपो यत्रं देवाः समर्गच्छन्त विश्वें। अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मित्रिदं विश्वम्भुवनमिं श्रितम्। विश्वकर्मा ह्यजंनिष्ट देव आदिद्गंन्थवीं

पृथिव्या पुरो देवेभिरसुंरै्गुहा यत्। कः स्विद्गर्भं प्रथमं दंध्र

जल्प्यां चासुतृपं उक्थुशासंश्चरन्ति। पुरो दिवा पुर एुना (७)

अंभविद्वितीयः। तृतीयः पिता जंनितौषंधीनाम् (८)
अपां गर्भं व्यंदधात्पुरुत्रा। चक्षुंषः पिता मनंसा हि धीरों घृतमेंने
अजनुत्रन्नंमाने। यदेदन्ता अदंद १ हन्त पूर्व आदिद्यावापृथिवी
अंप्रथेताम्। विश्वतंश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोहस्त उत

अप्रथताम्। विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतामुखा विश्वताहस्त उत विश्वतंस्पात्। सं बाहुभ्यां नमंति सम्पतंत्रैद्यांवांपृथिवी जनयं देव एकः। किः स्विंदासीदिधिष्ठानमारम्भणं कत्मिश्चितिकमांसीत्। यदी भूमिं जनयत्रं (९) विश्वकंमां वि द्यामौर्णौन्महिना विश्वचंक्षाः। किः स्विद्वनं

त्युवकम् विश्वामाणान्माह्ना विश्वविद्या कि सम्बद्धन् क उ स वृक्ष आंसीचतो द्यावांपृथिवी निष्टतृक्षुः। मनींषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यद्ध्यतिष्ठद्भुवंनानि धारयत्रं। या ते धामांनि पर्माणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा। शिक्षा सर्खिभ्यो ह्विषिं स्वधावः स्वयं यंजस्व तुनुवं जुषाणः। वाचस्पतिं विश्वकंर्माणमृतयें (१०)

- - -मनोयुजुं वार्जे अद्या हुंवेम। स नो नेदिंष्ठा हवंनानि स्वयं यंजस्व तनुवं जुषाणः। मुह्यंन्त्वन्ये अभितः सपत्नां इहास्माकंम्मघवां सूरिरंस्तु। विश्वंकर्मन् ह्विषा वर्धंनेन त्रातार्मिन्द्रंमकृणोरव्ध्यम्। तस्मै विशः समनमन्त पूर्वीर्यमुग्रो विह्व्यो यथासंत्। समुद्रायं वयुनाय सिन्धूंनाम्पत्ये नमः। नदीना सर्वांसां पित्रे जुंहुता विश्वकंमणे विश्वाहामंत्र्यं हिवः॥ (११)

जोषते विश्वशंम्भूरवंसे साधुकंमी। विश्वंकर्मन् हविषां वावृधानः

ज्जानेनौपंधीनां भूमिं ज्नयंत्रूतये नमो नवं चा उदेनमुत्तरां न्याग्ने घृतेनाहुत। रायस्पोषेण स॰ सृंज प्रजयां च धनेन च। इन्द्रेमम्प्रंतरां कृधि सजातानांमसद्वशी। समेनं वर्चसा सृज देवेभ्यों भाग्धा अंसत्। यस्यं कुर्मो ह्विर्गृहे तमंग्ने वर्धया त्वम्। तस्मैं देवा अधि ब्रवन्नयं च ब्रह्मण्स्पतिः। उद्ं त्वा विश्वे देवाः (१२)

अग्रे भरंन्तु चित्तिंभिः। स नो भव शिवतंमः सुप्रतींको विभावंसुः। पश्च दिशो दैवींर्य्ज्ञमंवन्तु देवीरपामितिं दुर्मृतिम्बाधंमानाः। रायस्पोषे यज्ञपंतिमाभजंन्तीः। रायस्पोषे अधि यज्ञो अंस्थाथ्सिमिं अग्राविधं मामहानः। उक्थपंत्र ईड्यों गृभीतस्तप्तं धर्मं परिगृह्यांयजन्त। ऊर्जा यद्यज्ञमश्रमन्त देवा दैव्यांय धर्त्रे जोष्ट्रें। देवश्रीः श्रीमंणाः शतपंयाः (१३)

परिगृह्यं देवा यज्ञमांयत्र्। सूर्यरिष्मर्हिरिकेशः पुरस्तांध्सिविता ज्योतिरुदंया अजंस्रम्। तस्यं पूषा प्रंसवं यांति देवः सम्पश्यन्विश्वा भुवंनानि गोपाः। देवा देवेभ्यों अध्वर्यन्तों अस्थुर्वीत शंमित्रे शंमित्रे शंमिता यज्ञध्यैं। तुरीयों यज्ञो यत्रं हृव्यमेति ततः पावका आशिषों नो जुषन्ताम्। विमानं पृष दिवो मध्यं आस्त आपप्रिवात्रोदंसी अन्तरिक्षम्। स विश्वाचीरिम (१४)

चृष्टे घृताचीरन्त्रा पूर्वमपंरं च केतुम्। उक्षा संमुद्रो अंग्णः सुंपूर्णः पूर्वस्य योनिं पितुरा विवेशः। मध्ये दिवो निहिंतः पृश्चिरश्मा वि चंक्रमे रजेसः पात्यन्तौं। इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्थ्समुद्रव्यंचस्ं गिरंः। र्थीतंमः रथीनां वाजांनाः सत्पंतिम्पतिम्। सुम्रहूर्यक्तो देवाः आ चं वक्षद्यक्षंद्रग्निर्देवो देवाः आ चं वक्षत्। वाजंस्य मा प्रस्वेनोंद्वाभेणोदंग्रभीत्। अथां सप्रबाः इन्द्रों मे निग्राभेणाधंराः अकः। उद्ग्राभं चं निग्राभं च ब्रह्मं देवा अवीवृधन्त्। अथां सप्रबांनिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम्॥ (१५)

व्याः ग्राविषा अभि वाजस्य पिष्ठिरंशतिश्वा चिनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम्।
सङ्कःन्देनोऽनिमिष एकवीरः श्वार सेनां अजयथ्साकिमन्द्रेः।
स्कान्देनेनानिमिषेणं जिष्णुनां युत्कारेणं दुश्चवनेनं धृष्णुनां।
तदिन्द्रेण जयत् तथ्संहध्वं युधों नर् इष्हंहस्तेन वृष्णां। स
इष्हंहस्तैः स निष्क्रिभिर्वृशी सङ्स्रंष्टा स युध् इन्द्रों गुणेनं।

स्युष्ट्रजिथ्सोम्पा बांहुशुर्ध्यूर्ध्वधंन्वा प्रतिहिताभिरस्तां। बृहंस्पते परि दीय (१६)

रथेंन रक्षोहामित्रारं अपबार्धमानः। प्रभुञ्जन्थ्सेनाः प्रमृणो युधा जयंत्रस्माकंमेध्यविता रथांनाम्। गोत्रिभिदं गोविदं वर्ज्ञबाहुं जयंन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजंसा। इमर संजाता अनुं वीरयध्वमिन्द्ररं सखायोऽनु सर रंभध्वम्। बलुविज्ञायः स्थविंरः प्रवींरः सहंस्वान् वाजी सहमान उग्रः। अभिवीरो अभिसंत्वा सहोजा जैत्रंमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्। अभि गोत्राणि सहंसा गाहंमानोऽदायः (१७)

वीरः श्तमंन्युरिन्द्रेः। दुश्चवनः पृंतनाषाडंयुध्यौऽस्माक् र् सेनां अवतु प्र युथ्स्। इन्द्रं आसां नेता बृह्स्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एंतु सोमः। देवसेनानांमभिभञ्जतीनां जयंन्तीनाम्म्रुरुतों यन्त्वग्रैं। इन्द्रंस्य वृष्णो वरुंणस्य राज्ञं आदित्यानांम्म्रुरुतार् शर्धं उग्रम्। महामनसाम्भुवनच्यवानां घोषों देवानां जयंतामुदंस्थात्। अस्माक्मिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषंवस्ता जंयन्तु। (१८)

अस्मार्कं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मानुं देवा अवता हवेषु। उद्धर्षय मघवन्नायुंधान्युथ्सत्वंनाम्माम्कानाम्महार्रसि। उद्देन्नहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयंतामेतु घोषंः। उप् प्रेत् जयंता नरः स्थिरा वंः सन्तु बाहवंः। इन्द्रीं वः शर्म यच्छत्वनाधृष्या यथासंथ। अवंसृष्टा परां पत् शरंब्ये ब्रह्मंस १शिता। गच्छामित्रान्प्र (१९)

विश मैषां कं चनोच्छिंषः। मर्माणि ते वर्मभिश्छादयामि सोमंस्त्वा राजामृतेनाभि वंस्ताम्। उरोर्वरीयो वरिवस्ते अस्तु जयंन्तं त्वामनुं मदन्तु देवाः। यत्रं बाणाः सम्पतंन्ति कुमारा विशिखा इंव। इन्द्रों नस्तत्रं वृत्रहा विश्वाहा शर्म यच्छतु॥ (२०)

दीया दायो जंयन्त्वमित्रान्प्र चंत्वारिष्शर्च॥

8]

प्राचीमन् प्रदिशं प्रेहिं विद्वान्ग्रेरंग्ने पुरो अंग्निर्भवेह। विश्वा आशा दीद्यांनो वि भाह्यूर्जं नो धेहि द्विपदे चतुंष्पदे। क्रमंध्वमग्निना नाकमुख्युर् हस्तेषु बिभ्रंतः। दिवः पृष्ठर सुवंग्त्वा मिश्रा देवेभिराद्धम्। पृथिव्या अहमुदन्तरिक्षमारुहम्न्तरिक्षादिव्मारुहम्। दिवो नाकस्य पृष्ठाथ्सुवर्ज्योतिरगाम् (२१)

अहम्। सुवर्यन्तो नापेंक्षन्त आ द्यार रोहन्ति रोदंसी। यज्ञं ये विश्वतीधार्र सुविद्वारसो वितेनिरे। अग्रे प्रेहिं प्रथमो देवयतां चक्षुंर्देवानांमुत मर्त्यानाम्। इयेक्षमाणा भृगुंभिः स्जोषाः सुवंर्यन्तु यज्ञंमानाः स्वस्ति। नक्तोषासा समंनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकर समीची। द्यावा क्षामां रुक्तो अन्तर्विभांति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। अग्नें सहस्राक्ष (२२)

शृत्मूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रमपानाः। त्व॰ सांहुस्रस्यं

राय ईशिषे तस्मैं ते विधेम् वाजांय स्वाहाँ। सुपूर्णोऽसि गुरुत्मांन्यृथिव्याः सींद पृष्ठे पृंथिव्याः सींद भासान्तरिक्षमा पृण ज्योतिषा दिवमुत्तंभान् तेजंसा दिश उद्दृर्श्ह। आजुह्वांनः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वां योनिमा सींद साध्या। अस्मिन्थ्सधस्थे अध्युत्तंरस्मिन्विश्वं देवाः (२३)

यजंमानश्च सीदत। प्रेखों अग्ने दीदिहि पुरो नोऽजंस्रया सूर्म्यां यिवष्ठ। त्वा शर्श्वन्त उपं यिन्ति वाजाः। विधेमं ते पर्मे जन्मंत्रग्ने विधेम् स्तोमैरवंरे स्थस्थें। यस्माद्योनेरुदारिथा यजे तम्प्र त्वे ह्वी १ पिं जुहुरे सिमंद्धे। ता १ संवितुवरिण्यस्य चित्रामाहं वृंणे सुमृतिं विश्वजन्याम्। यामस्य कण्वो अदुंहृत्प्रपींना १ सहस्रंधाराम् (२४)

पर्यसा महीं गाम्। सप्त ते अग्ने स्मिधः सप्त जिह्वाः स्प्तर्षयः सप्त धामं प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्तधा त्वां यजन्ति सप्त योनीरा पृणस्वा घृतेनं। ईटङ्कांन्यादङ्कें तादङ्कं प्रतिदङ्कं मितश्च सम्मितश्च समेराः। शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च स्तयज्योतिश्च ज्योतिष्मा इश्च स्तयश्चं त्पाश्चात्य हाः। (२५)

ऋत्जिर्च सत्यजिर्च सेन्जिर्च सुषेण्श्वान्त्यंमित्रश्च दूरेअमित्रश्च गुणः। ऋतश्चं सत्यश्चं ध्रुवश्चं ध्रुणश्च धृर्ता चं विधृर्ता चं विधार्यः। ईदक्षांस एतादक्षांस ऊ षु णंः सदक्षांसः प्रतिसदक्षास एतन। मितासंश्च सम्मितासश्च न ऊतये सभरसो

वितताधि धन्वन्नं (२७)

मरुतो युज्ञे अस्मिन्निन्द्रं दैवीर्विशों मुरुतोऽनुंवर्त्मानो यथेन्द्रं दैवीर्विशों मुरुतोऽनुंवर्त्मान एविम्मिं यजमानं दैवीश्च विशो मानुषिश्चानुंवर्त्मानो भवन्तु॥ (२६)

जीमूर्तस्येव भवति प्रतींकं यद्वर्मी याति समदांमुपस्थै।

अनांविद्धया तुनुवां जय त्व॰ स त्वा वर्मणो मिहुमा पिंपर्तु। धन्वना गा धन्वनाजिं जयम धन्वना तीव्राः समदो जयम। धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वना सर्वाः प्रदिशो जयम। वृक्ष्यन्तीवेदा गंनीगन्ति कर्णं प्रिय॰ सर्खायं परिषस्वजाना। योषेव शिङ्के

ज्या इय समेने पारयंन्ती। ते आचरंन्ती समेनेव योषां मातेवं पुत्रम्बिंभृतामुपस्थैं। अप शत्र न्विध्यता संविदाने आर्ह्यों इमे विष्फुरन्तीं अमित्रान्। बह्बीनां पिता बहुरंस्य पुत्रश्चिश्चा कृणोति समनावगत्यं। इषुधिः सङ्काः पृतंनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनेद्धो जयित प्रसूतः। रथे तिष्ठंन्नयित वाजिनेः पुरो यत्रयत्र कामयेते सुषार्थिः। अभीशूंनाम्महिमानम् (२८)

पनायत् मनंः पृश्चादनुं यच्छन्ति र्श्मयंः। तीव्रान्योषाँन्कुण्वते वृषंपाणयोऽश्वा रथेभिः सह वाजयंन्तः। अवकामंन्तः प्रपंदैरमित्राँन्श्चिणन्ति शत्रूर्रनंपव्ययन्तः। रथवाहंनर ह्विरंस्य नाम् यत्रायुंधं निहिंतमस्य वर्म। तत्रा रथमुपं श्रग्म संदेम विश्वाहां वय संमन्स्यमानाः। स्वादुष्ट्सदंः पितरो वयोधाः कृच्छेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः। चित्रसेना इषुंबला अमृधाः स्तोवीरा उरवीं ब्रातसाहाः। ब्राह्मणासः (२९)

पितंरः सोम्यांसः शिवे नो द्यावांपृथिवी अनेहसाँ। पूषा नंः पातु दुरितादंतावृधो रक्षा मार्किनों अघशर्रस ईशत। सुपूर्णं वंस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः सन्नद्धा पतित प्रसूता। यत्रा नरः सं च वि च द्रवंन्ति तत्रास्मभ्यमिषंवः शर्म यरसत्र। ऋजीते परि वृिक्षि नोऽश्मां भवतु नस्तुनः। सोमो अधि ब्रवीतु नोऽदिंतिः (३०)

शर्म यच्छत्। आ जंङ्घन्त् सान्वेषां ज्ञघना् उपं जिन्नते। अश्वांजिन् प्रचेत्सोऽश्वांन्थ्समथ्सं चोदय। अहिंरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेतिं पंरिबाधंमानः। ह्स्तृन्नो विश्वां वयुनांनि विद्वान्युमान्युमा रेसं परि पातु विश्वतः। वनस्पते वीड्वङ्गो हि भूया अस्मथ्संखा प्रतरंणः सुवीरंः। गोभिः सन्नद्धो असि वीड्यंस्वास्थाता ते जयतु जेत्वांनि। दिवः पृंथिव्याः परि (३१)

ओज् उद्भृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृतः सहः। अपामोज्मानं परि गोभिरावृंतिमिन्द्रंस्य वज्ररं हिविषा रथं यज। इन्द्रंस्य वज्रों मुरुतामनीकिम्मित्रस्य गर्भो वर्रुणस्य नाभिः। सेमां नो हव्यदातिं जुषाणो देवं रथ् प्रतिं हुव्या गृंभाय। उपं श्वासय पृथिवीमुत चां पुंरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जर्गत्। स दुन्दुभे सुजूरिन्द्रेण देवैर्दूरात् (३२) दवीयो अपं सेध शत्रून्ं। आ ऋन्दय बलुमोजों न आ

धा नि ष्टंनिहि दुरिता बार्धमानः। अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना ५ इत इन्द्रंस्य मुष्टिरंसि वीडयंस्व। आमूरंज प्रत्यावंर्तयेमाः केंतुमद्दंन्दुभिर्वावदीति। समश्वंपर्णाश्चरंन्ति नो नरोऽस्माकंमिन्द्र

रथिनों जयन्त्॥ (३३) धन्वंनमहिमानं ब्राह्मणा्सोऽदिंतिः पृथिव्याः परिं दूरादेकंचत्वारिश्शच॥————[६] यदर्भन्दः प्रथमं जायंमान उद्यन्थ्संमुद्रादुत वा पुरीषात्।

दत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्रं एणम्प्रथमो अध्यंतिष्ठत्। गन्धर्वो अस्य रशनामंगृभ्णाथ्स्रादर्श्वं वसवो निरंतष्ट। असिं यमो अस्यांदित्यो अंर्वन्नसिं त्रितो गुह्येन व्रतेनं। असि सोमेन समया विपृंक्तः (३४) आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धंनानि। त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धंनानि

श्येनस्यं पक्षा हंरिणस्यं बाह् उंपस्तुत्यम्महिं जातं ते अर्वन्न। यमेन

त्रीण्यपसु त्रीण्यन्तः संमुद्रे। उतेवं मे वर्रुणश्छन्थस्यर्वन् यत्रां त आहुः पेरमं जनित्रम्। इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफाना ५ सनितुर्निधाना। अत्रां ते भुद्रा रंशना अंपश्यमृतस्य या अंभिरक्षंन्ति गोपाः। आत्मानं ते मनस्मारादंजानामुवो दिवा (३५)

पुतर्यन्तम्पतुंगम्। शिरों अपश्यम्पुथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहंमानम्

ते मर्तो अनु भोगमानुडादिद्वसिष्ठ ओषंधीरजीगः। अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वृत्रनु गावोऽनु भगः कुनीनौम्। अनु व्रातांसुस्तवं

संख्यमीयुरन् देवा मंमिरे वीर्यम् (३६) ते। हिरंण्यशृङ्गोऽयो अस्य पादा मनोजवा अवंर इन्द्रं

आसीत्। देवा इदंस्य हिवरद्यंमायन् यो अर्वन्तम्प्रथमो अध्यतिष्ठत्। ईर्मान्तांसुः सिलिंकमध्यमासुः स॰ शूरंणासो दिव्यासो अत्याः। हु॰्सा ईव श्रेणिशो यंतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः। तव शरीरम्पतियृष्णवेर्वन्तवं चित्तं वातं इव ध्रजीमान्। तव शृङ्गाणि

विष्ठिता पुरुत्रारंण्येषु जर्भुराणा चरन्ति। उपं (३७) प्रागाच्छसंनं वाज्यर्वा देवद्रीचा मनसा दीध्यानः। अजः पुरो

नींयते नाभिरस्यानुं पृश्चात्क्वयो यन्ति रेभाः। उप प्रागौत्पर्मं यथ्सधस्थमर्वाष्ट्र अच्छां पितरम्मातरं च। अद्या देवां जुष्टंतमो हि गुम्या अथा शौस्ते दाशुषे वार्याणि॥ (३८)

विष्को दिवा वीर्यमुपैकात्रवंत्वारिष्ट्शबं॥————[७]
मा नो मित्रो वर्रुणो अर्युमायुरिन्द्रं ऋभुक्षा मुरुतः परिं
ख्याचा सदानिनो देवानांतस्य समें प्रवश्यामी विदर्शे वीर्साणाः

ख्यन्न्। यद्वाजिनों देवजातस्य सप्तैः प्रवृक्ष्यामों विदर्थे वीर्याणि। यन्निर्णिजा रेक्णंसा प्रावृंतस्य रातिं गृंभीताम्मुंखतो नयंन्ति। सुप्रांङ्जो मेम्यंद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः। एष च्छार्गः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः। अभिप्रियं यत्पुरोडाशमर्वता त्वष्टेत् (३९)

पुन् सौश्रवसायं जिन्वति। यद्धविष्यंमृतुशो देवयानं त्रिमानुषाः पर्यश्वं नयंन्ति। अत्रां पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयंत्रजः। होतांष्वर्युरावंया अग्निमिन्थो ग्रांवग्राभ उत शक्ष्स्ता सुविप्रः। तेनं यज्ञेनं स्वंरं कृतेन् स्विष्टेन वृक्षणा आ पृणध्वम्। यूप्व्रस्का उत ये यूपवाहाश्चषालुं ये अश्वयूपाय तक्षंति। ये चार्वते पर्चन सम्भरंन्त्युतो (४०)

तेषांमभिगूर्तिर्न इन्वतु। उप प्रागांध्सुमन्में ऽधायि मन्मं देवानामाशा उपं वीतपृष्ठः। अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चंकृमा सुबन्धुम्। यद्वाजिनो दामं संदानमर्वतो या शीर्षण्यां रशना रज्जंरस्य। यद्वां घास्य प्रभृंतमास्ये तृण् सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। यदश्वंस्य ऋविषः (४१)

मिक्षिकाश् यद्वा स्वरौ स्विधितौ रिप्तमिस्ति। यद्धस्तियोः शिम्तुर्यन्नुखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। यदूवंध्यमुदरंस्याप्वाति य आमस्यं कृविषो गृन्धो अस्ति। सुकृता तच्छंमितारः कृण्वन्तूत मेधर् शृत्पाकं पचन्तु। यत्ते गात्रांदग्निनां पच्यमांनादिभ शूलं निहंतस्यावधावंति। मा तद्भूम्यामा श्रिष्-मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशद्धो रातमंस्तु॥ (४२)

इदुतो कृविषं: श्रिपथ्सात चं॥——[८] ये वाजिनं परिपश्यंन्ति पक्कं य ईमाहः सुंरभिर्निर्हरेतिं।

ये चार्वतो मारसिक्षामुपासंत उतो तेषांमभिगूर्तिर्न इन्वतु। यत्रीक्षंणम्मारस्पर्चन्या उखाया या पात्रांणि यूष्ण आसेचनानि। ऊष्मण्यांपिधानां चरूणामुङ्काः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम्। निक्रमणं

ज्घास् सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। मा त्वाग्निर्ध्वंनियद्धूमगेन्धिर्मो भ्राजन्त्यिभ विक्त जिद्रेः। इष्टं वीतम्भिगूर्तं वर्षद्भृतं तं देवासः प्रतिं गृभ्णन्त्यश्वम्ं। यदश्वांय वासं उपस्तृणन्त्यधीवासं या

निषदंनं विवर्तनं यच पड्बींशमर्वतः। यचं पपौ यचं घासिम् (४३)

हिरंण्यान्यस्मै। संदानमर्वन्तम्पङ्घीशिम्प्रिया देवेष्वा यामयन्ति। यत्ते सादे महंसा शूकृतस्य पार्ष्णिया वा कशंया (४४) वा ततोदे। स्रचेव ता हविषो अध्वरेष सर्वा ता ते ब्रह्मणा

वा तुतोदं। सुचेव ता ह्विषों अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मणा सूदयामि। चतुंस्त्रि शह्मांजिनों देवबंन्धोवं क्रीरश्वंस्य स्विधंतिः समेंति। अच्छिंद्रा गात्रां वयुनां कृणोत् परुष्परुर्र्युष्या वि शंस्त। एक्स्त्वष्टुरश्वंस्या विश्वस्ता द्वा यन्तारां भवतस्तथ्तुंः। या ते गात्रांणामृतुथा कृणोमि ताता पिण्डांनां प्र जुंहोम्युग्रौ। मा त्वां तपत् (४५)

प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तुनुव आ तिष्ठिपत्ते। मा

तें गृप्नुरंविशस्तातिहायं छिद्रा गात्रांण्यसिना मिथूं कः। न वा उं

युआ पृषंती अभूतामुपाँस्थाद्वाजी धुरि रासंभस्य। सुगर्व्यं नो वाजी स्विश्वयं पुरसः पुत्रार उत विश्वापुषर रियम्। अनागास्त्वं नो

·[3]

अदिंतिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वों वनता हिवष्मान् (४६)

घासिं कशंया तपद्रयिं नवं च॥

वेतन्प्रियसे न रिष्यसि देवा इदेषि पृथिभिः सुगेभिः। हरीं ते

अपानस्तुनूश्चं मेऽष्टादंश

र्च मे जगंच (३)

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

अग्नांविष्णू स्जोषंसेमा वंधन्तु वां गिरंः। द्युम्नैर्वाजेंभिरागंतम्। वाजंश्च मे प्रस्वश्चं मे प्रयंतिश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्चं मे ऋतृंश्च मे स्वरंश्च मे श्लोकंश्च मे श्रावश्चं मे श्रुतिंश्च मे ज्योतिंश्च मे सुवंश्च मे प्राणश्चं मेऽपानः (१)

च में व्यानश्च मेऽसुंश्च में चित्तं चं म आधीतं च में वाक्रं में मनंश्च में चक्षुंश्च में श्रोत्रं च में दक्षंश्च में बलें च म ओजंश्च में सहंश्च म आयुंश्च में जुरा चं म आत्मा चं में तुनूश्चं में शर्मं च में वर्म च मेऽङ्गांनि च मेंऽस्थानिं च में परूर्षि च में शरीराणि च मे॥ (२)

ज्यैष्ठ्यं च म् आधिंपत्यं च मे मृन्युश्चं मे भामश्च मेऽमंश्च मेऽम्भंश्च मे जेमा चं मे मिह्मा चं मे विर्मा चं मे प्रिथमा चं मे वर्ष्मा चं मे द्राघुया चं मे वृद्धं चं मे वृद्धिश्च मे सत्यं चं मे श्रद्धा

में धर्न च में वशंश्व में त्विषिश्व में ऋीड़ा च में मोदंश्व में जातं च में जिन्ष्यमाणं च में सूक्तं च में सुकृतं च में वित्तं च में वेद्यं च में भूतं च में भविष्यचं में सुगं च में सुपर्थं च म ऋद्धं च म ऋदिंश्व मे क्रुप्तं चं मे क्रुप्तिंश्व मे मतिश्वं मे सुमतिश्वं मे॥ (४)

शं च मे मयंश्च मे प्रियं च मेऽनुकामर्श्व मे कार्मश्च मे

सौमनसर्श्व में भद्रं चं मे श्रेयंश्व मे वस्यंश्व में यशंश्व मे भगंश्व मे द्रविणं च मे यन्ता च मे धर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च (५)

मे महंश्च मे संविचं मे ज्ञात्रं च मे सूर्श्व मे प्रसूर्श्व मे सीरं च मे लयश्चं म ऋतं चं मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच मे जीवातुंश्च मे दीर्घायुत्वं चं मेऽनिम्त्रं च मेऽभंयं च मे सुगं चं मे शयंनं च मे सूषा चं मे सुदिनंं च मे॥ (६)

ऊर्क मे सूनृतां च मे पर्यक्ष मे रसंश्व मे घृतं चे मे मधुं च मे

सर्गिश्च मे सपीतिश्च मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म औद्भिद्यं च मे र्यिश्चं मे रायंश्च मे पुष्टं चं मे पुष्टिंश्च मे विभु च (७)

मे प्रभु च मे बहु च मे भूयंश्च मे पूर्णं च मे पूर्णतंरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयंवाश्च मेऽन्नं च मेऽक्षुंच मे ब्रीह्यंश्च मे यवांश्च मे मार्षाश्च मे तिलाश्च मे मुद्गार्श्व मे खल्वाश्च मे गोधूमाश्च मे मसुराश्च मे प्रियङ्गंवश्च मेऽणंवश्च मे श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे॥ (८)

अश्मां च मे मृत्तिंका च मे गि्रयंश्च मे पर्वताश्च मे सिकंताश्च

में वनस्पतंयश्च में हिरंण्यं च मेऽयंश्च में सीसंं च में त्रपुंश्च में श्यामं चं में लोहं चं मेऽग्निश्चं म् आपंश्च में वीरुधंश्च म् ओषंधयश्च में कृष्टपुच्यं चं (९)

मेऽकृष्टपच्यं चं मे ग्राम्याश्चं मे पृशवं आर्ण्याश्चं युज्ञेनं कल्पन्तां वित्तं चं मे वित्तिश्च मे भूतं चं मे भूतिश्च मे वसुं च मे वस्तिश्चं मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च मृ एमंश्च मृ इतिश्च मे गितिश्च मे॥ (१०)

कृष्ट्पच्यश्र्याद्यांत्वारिश्शच॥-----[५]

अग्निश्चं म इन्द्रंश्च मे सोमंश्च म इन्द्रंश्च मे सिवता चं म इन्द्रंश्च मे सरस्वती च म इन्द्रंश्च मे पूषा चं म इन्द्रंश्च मे बृह्स्पतिंश्च म इन्द्रंश्च मे मित्रश्चं म इन्द्रंश्च मे वर्रणश्च म इन्द्रंश्च मे त्वष्टां च (११)

म् इन्द्रंश्च मे धाता चं म् इन्द्रंश्च मे विष्णुंश्च म् इन्द्रंश्च मे-ऽिश्वनौं च म् इन्द्रंश्च मे मुरुतंश्च म् इन्द्रंश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रंश्च मे पृथिवी चं म् इन्द्रंश्च मेऽन्तिरक्षिश्च म् इन्द्रंश्च मे द्यौर्श्च म् इन्द्रंश्च मे दिशंश्च म् इन्द्रंश्च मे मूर्धा चं म् इन्द्रंश्च मे प्रजापंतिश्च म् इन्द्रंश्च मे॥ (१२) लहां च बोश्चं म् एकंविश्यतिश्वा ——[६]
अर्श्वश्चं मे रिश्मिश्च मेऽदाँभ्यश्च मेऽधिंपतिश्च म उपार्श्वश्चं से

अर्शुश्च म राश्मश्च मऽदाम्यश्च मऽधिपातश्च म उपार्शुश्च मेऽन्तर्यामश्च म ऐन्द्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च म आश्विनश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्तश्च मे म्न्थी चं म आग्रयणश्च मे वैश्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वान्रश्च म ऋतुग्रहाश्च (१३)

मेऽतिग्राह्मांश्च म ऐन्द्राग्नश्चं मे वैश्वदेवश्चं मे मरुत्वतीयांश्च मे माहेन्द्रश्चं म आदित्यश्चं मे सावित्रश्चं मे सारस्वतश्चं मे पौष्णश्चं मे पात्नीवतश्चं मे हारियोजनश्चं मे॥ (१४)

ऋतुग्रहाश्च चतुंस्त्रि श्यच॥————

(e)

इध्मश्चं मे ब्र्हिश्चं मे वेदिश्च मे धिष्णियाश्च मे सुचंश्च मे चम्साश्चं मे ग्रावाणश्च मे स्वरंवश्च म उपर्वाश्चं मेऽधिषवंण च मे द्रोणकलुशश्चं मे वायव्यांनि च मे पूत्भृचं म आधवनीयंश्च म् आग्नींग्नं च मे हिव्धांनं च मे गृहाश्चं मे सदंश्च मे पुरोडाशांश्च मे पच्ताश्चं मेऽवभृथश्चं मे स्वगाकारश्चं मे॥ (१५)

गृहाश्च षोडंश च॥■

[2]

अग्निश्चं मे घर्मश्चं मेऽर्कश्चं मे सूर्यश्च मे प्राणश्चं मेऽश्वमेधश्चं मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्चं मे शक्नरीर्ङ्गुलयो दिशंश्च मे युज्ञेनं कल्पन्तामृक्चं मे सामं च मे स्तोमंश्च मे यर्जुश्च मे दीक्षा च मे तपश्च म ऋतुश्चं मे ब्रतं च मेऽहोरात्रयौर्वृष्ट्या बृंहद्रथन्तरे चं मे युज्ञेनं कल्पेताम्॥ (१६)

विक्षाऽध्यदंश चा [९]
गर्भाश्च मे वृथ्साश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी चं मे दित्यवाई मे

वित्यौही चं मे पश्चांविश्व मे पश्चावी चं मे त्रिवृथ्सश्चं मे त्रिवृथ्सा चं मे तुर्युवाई मे तुर्यौही चं मे पष्टुवाचं मे पष्टौही चं म उक्षा चं मे वृशा चं म ऋषुभश्चं (१७)

में वेहचमेऽनुष्ठां चं में धेनुश्चं म् आयुंर्यज्ञेनं कल्पतां प्राणो यज्ञेनं कल्पतामपानो यज्ञेनं कल्पताळ्याँनो यज्ञेनं कल्पतां चक्षुंर्यज्ञेनं कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेनं कल्पतां वाग्यज्ञेनं कल्पतामात्मा यज्ञेनं कल्पतां यज्ञोनं कल्पतां यज्ञेनं कल्पतां यज्ञेनं कल्पतामा (१८)

ऋषुभक्षं चत्वारि्र्शर्च॥———[१०]

एकां च मे तिस्रश्चं मे पश्चं च मे सप्त चं मे नवं च म् एकांदश च मे त्रयोंदश च मे पश्चंदश च मे सप्तदंश च मे नवंदश च म् एकंवि॰शतिश्च मे त्रयोंवि॰शतिश्च मे पश्चंवि॰शतिश्च मे सप्तवि॰शतिश्च मे नवंवि॰शतिश्च म् एकंति॰शच मे त्रयंस्त्रि॰शच (१९)

में चतंस्रश्च में उष्टौ चं में द्वादंश च में षोडंश च में विश्शतिश्चं में चतुर्विश्शतिश्च में उष्टाविश्शतिश्च में द्वात्रिश्ंशच मे षद्गिर्श्शच मे चत्वारिर्श्शचं मे चतुंश्चत्वारिर्शच मे-ऽष्टाचंत्वारिर्शच मे वाजंश्च प्रस्वश्चांपिजश्च ऋतुंश्च सुवंश्च मूर्धा च व्यश्जिंयश्चाऽऽन्त्यायुनश्चान्त्यंश्च भौवनश्च भुवंनश्चाधिंपतिश्च॥ (२०)

विश्वद्वधनसाताविहावतु। विश्व अद्य मुरुता विश्व ऊता विश्व भवन्त्वग्रयः समिद्धाः। विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्विणं वाजो अस्मे। वाजंस्य प्रस्वं देवा रथैंर्याता हिर्ण्ययैः। अग्निरिन्द्रो बृह्स्पतिर्मुरुतः सोमंपीतये। वाजेंवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु (२१)

विप्रा अमृता ऋत्ज्ञाः। अस्य मध्यः पिषत मादयंध्वं तृप्ता यांत पृथिभिर्देवयानैः। वाजः पुरस्तांदुत मध्यतो नो वाजो देवा श् ऋतुभिः कल्पयाति। वाजंस्य हि प्रंस्तवो नन्नंमीति विश्वा आशा वाजंपतिभवियम्। पर्यः पृथिव्याम्पय् ओषंधीषु पर्यो दिव्यन्तरिक्षे पर्यो धाम्। पर्यस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्मम्। सम्मां सृजामि पर्यसा घृतेन सम्मां सृजाम्यपः (२२)

ओषंधीभिः। सोंऽहं वाजर्ं सनेयमग्ने। नक्तोषासा समंनसा विरूपे धापयेंते शिशुमेकर्ं समीची। द्यावा क्षामां रुक्तो अन्तर्वि भांति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। समुद्रोऽसि नभंस्वानार्द्रदांनुः शुम्भूर्मयोभूरिम मां वाहि स्वाहां मारुतोंऽसि मुरुतां गुणः शम्भूर्मयोभूरिम मां वाहि स्वाहांवस्युरंसि दुवंस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरिम मां वाहि स्वाहां॥ (२३)

भ्रांष्यो द्वंस्वाञ्कुम्भूमंग्रेम्रिम मा हे चं। [१२]
अग्निं युंनिज्म शवंसा घृतेनं दिव्य ए सुंपूर्णं वयंसा बृहन्तम्।
तेनं वयं पंतेम ब्र्ध्नस्यं विष्टपूर् सुवो रुहांणा अधि नाकं उत्तमे।
इमौ ते पक्षावजरौं पत्तिणो याभ्यार् रक्षाईस्यपृहइस्यग्ने।
ताभ्यां पतेम सुकृतांमु लोकं यत्रर्षयः प्रथमजा ये पुंराणाः।
चिदंसि समुद्रयोनिरिन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावां। हिरंण्यपक्षः शकुनो

भुंरुण्युर्मुहान्थ्सधस्थै ध्रुवः (२४)

आ निषंत्तः। नर्मस्ते अस्तु मा मां हि॰सीविश्वंस्य मूर्धन्निधं तिष्ठसि श्रितः। समुद्रे ते हृदंयम्न्तरायुर्द्यावांपृथिवी भुवंनेष्विपिते। उद्रो दंत्तोद्धिम्भिन्त द्विः पूर्जन्यांदन्तिरक्षात्पृथिव्यास्ततों नो वृष्ट्यांवत। दिवो मूर्धासिं पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषंधीनाम्। विश्वायुः शर्म सप्रथा नर्मस्पथे। येनर्षंयस्तपंसा सुत्रम् (२५)

आस्तेन्थांना अग्निश् सुवंराभरंन्तः। तस्मिन्नहं नि दंधे नार्के अग्निमेतं यमाहुर्मनंवः स्तीर्णबंर्हिषम्। तम्पर्लीभिरनुं गच्छेम देवाः पुत्रैर्भातृंभिरुत वा हिर्रण्यैः। नार्कं गृह्णानाः सुंकृतस्यं लोके तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने दिवः। आ वाचो मध्यमरुहद्भुरण्युर्यमृग्निः सत्पंतिश्चेकितानः। पृष्ठे पृंथिव्या निहितो दविद्युतदधस्पदं कृंणुते (२६)

ये पृंत्न्यवंः। अयम्ग्निर्वीरतंमो वयोधाः संहुस्नियों दीप्यतामप्रयुच्छन्न्। विभ्राजमानः सिर्रस्य मध्य उप प्र यांत दिव्यानि धामं। सम्प्र च्यंवध्वमनु सम्प्र याताग्ने पृथो देवयानान्कृणुध्वम्। अस्मिन्थ्स्थस्थे अध्युत्तंरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत। येनां सहस्रं वहंसि येनांग्ने सर्ववेदसम्। तेनेमं यृज्ञं नों वह देवयानो यः (२७)

उत्तमः। उद्बंध्यस्वाग्ने प्रतिं जागृह्येनमिष्टापूर्ते सःसृंजेथाम्यं चं। पुनः कृण्वः स्त्वां पितरं युवानम्न्वाताः सीत् त्विय तन्तुंमेतम्। अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नंग्न आ रोहाथां नो वर्धया र्यिम्॥ (२८)

प्रवास्त्रं कृण्ते यः स्वतिरंशवा [१३]

ममाँग्ने वर्चो विह्वेष्वंस्तु व्यं त्वेन्धांनास्त्नुवं पुषेम। मह्यं नमन्ताम्प्रदिश्श्चतंस्त्रस्त्वयाध्यक्षेण् पृतंना जयेम। ममं देवा विह्वे सन्तु सर्व इन्द्रांवन्तो मुरुतो विष्णुंरग्निः। ममान्तरिक्षमुरु गोपमंस्तु मह्यं वातः पवतां कामं अस्मिन्न। मिर्य देवा द्रविणमा यंजन्ताम्मय्याशीरंस्तु मिर्य देवहूंतिः। दैव्या होतारा वनिषन्त (२९)

पूर्वेऽरिष्टाः स्याम तनुवां सुवीराः। मह्यं यजन्तु मम् यानिं ह्व्याकूंतिः सत्या मनंसो मे अस्तु। एनो मा नि गां कत्मचनाहं विश्वे देवासो अधि वोचता मे। देवीः षडुर्वीरुरु णाः कृणोत् विश्वे देवास इह वीरयध्वम्। मा हास्मिहि प्रजया मा तनूिम्मा रिधाम द्विषते सोम राजन्न्। अग्निर्मन्युम्प्रतिनुदन्युरस्तांत् (३०)

अदंब्यो गोपाः परि पाहि न्स्त्वम्। प्रत्यश्चो यन्तु निगुतः पुन्स्तेऽमैषां चित्तम्प्रबुधा वि नेशत्। धाता धांतृणाम्भुवंनस्य यस्पतिर्देवः संवितारमिमातिषाहम्। इमं यज्ञमिश्वनोभा बृह्स्पतिर्देवः पान्तु यजंमानं न्यर्थात्। उ्रुव्यचां नो महिषः शर्म यः सदस्मिन् हवे पुरुहूतः पुरुश्च। स नः प्रजायै हर्यश्व मृड्येन्द्र मा (३१)

नो रीरिषो मा पर्रा दाः। ये नेः सपत्ना अप ते भंवन्त्वन्द्राग्निभ्यामवं बाधामहे तान्। वसंवो रुद्रा आंदित्या उपरिस्पृशंम्मोग्नं चेत्तांरमधिराजमंत्रत्न्। अर्वाश्चमिन्द्रंम्मुतों हवामहे यो गोजिद्धंन्जिदंश्वजिद्यः। इमं नों युज्ञं विंहुवे जुंषस्वास्य कुंमों हरिवो मेदिनं त्वा॥ (३२)

वृनिषुन्त पुरस्तान्मा त्रिचंत्वारिश्शच॥

-[88]

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो यम्पाश्चंजन्यम्बृहवंः सिम्नन्थतें। विश्वंस्यां विशि प्रंविविशिवा १ संमीमहे स नों मुश्चत्व १ हंसः। यस्येदं प्राणित्रिमिषद्यदेजंति यस्यं जातं जनमानं च केवंलम्। स्तौम्युग्निं नाथितो जोहवीमि स नो मुश्चत्व॰हंसः। इन्द्रंस्य मन्ये प्रथमस्य प्रचेतसो वृत्रघ्नः स्तोमा उप मामुपागुः। यो दाशुषः सुकृतो हव्मुप् गन्ता (३३)

स नों मुश्रुत्व १ हंसः। यः संङ्ग्रमं नयंति सं वृशी युधे यः पुष्टानिं स १ सृजतिं त्रयाणिं। स्तौमीन्द्रं नाथितो जोंहवीमि स नों मुश्रुत्व १ हंसः। मृन्वे वाँम्मित्राव रुणा तस्यं वित् १ सत्यौजसा द १ हणा यं नुदेथें। या राजांन १ स्रथं याथ उंग्रा ता नों मुश्रुत्मागंसः। यो वा १ रथं ऋजुरंशिमः सृत्यर्थमां मिथुश्रुरंन्तमुपयातिं दूषयन्नं। स्तौमें (३४)

मित्रावरुंणा नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतमागंसः। वायोः संवितुर्विदथानि मन्महे यावांत्मुन्विद्वंभृतो यौ च रक्षंतः। यौ विश्वंस्य पिर्भू बंभूवतुस्तौ नो मुञ्चतमागंसः। उप श्रेष्ठां न आशिषों देवयोधेर्मे अस्थिरन्न्। स्तौमि वायु संवितारं नाथितो जोहवीमि तौ नो मुञ्चतमागंसः। र्थीतंमौ रथीनामंह्व ऊतये शुभं गिमेष्ठौ सुयमेंभिरश्वैः। ययौः (३५)

वां देवौ देवेष्विनिशितमोज्स्तौ नों मुश्चतमार्गसः। यदयातं वहुतु सूर्यायाँ स्निच्केणं सु सदिमिच्छमानौ। स्तौमिं देवाविश्वनौं नाथितो जोहवीमि तौ नों मुश्चतमार्गसः। मुरुताँम्मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वांमवन्तु विश्वं। आशून् हुंवे सुयमांनूतये ते नों मुश्चन्त्वेनंसः। तिग्ममायुंधं वीडित र सहंस्विद्दव्य र शर्धः (३६)

पृतंनासु जिष्णु। स्तौमिं देवान्मुरुतों नाथितो जोंहवीमि ते नों मुश्चन्त्वेनसः। देवानौम्मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वांमवन्तु विश्वें। आशून् हुंवे सुयमांनृतये ते नों मुश्चन्त्वेनसः। यदिदम्मांभिशोचंति पौरुषयेण दैव्येन। स्तौमि विश्वां देवान्नांथितो जोंहवीमि ते नों मुश्चन्त्वेनसः। अनुं नोऽद्यानुमितिरनुं (३७)

इदंनुमते त्वं वैश्वान्तरो नं ऊत्या पृष्टो दिवि। ये अप्रथेतामिनेतिभिरोजोभिर्ये प्रतिष्ठे अभवतां वसूनाम्। स्तौमि द्यावांपृथिवी नांथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चत्म १ हंसः। उवी रोदसी वरिवः कृणोतं क्षेत्रंस्य पत्नी अधि नो ब्रूयातम्। स्तौमि द्यावांपृथिवी नांथितो जोहवीमि ते नो मुञ्चत्म १ हंसः। यत्ते वयं पुंरुषत्रा यविष्ठाविद्वा १ सञ्चकृमा कच्चन (३८)

आगंः। कृधी स्वंस्मार अदितेरनांगा व्येनारंसि शिश्रथो विष्वंगग्ने। यथां ह् तद्वंसवो गौर्यं चित्पदि षिताममुंश्रता यजत्राः। एवा त्वमुस्मत्प्र मुंश्रा व्यर्हः प्रातांर्यग्ने प्रतुरां न आयुंः (३९)

गन्तां	दूषयुन्थ्स्तौमि	ययोः	शर्धोऽनुंमित्रनुं	चृन	चतुंस्त्रि∀शच॥∎	[	१५]	

अुग्निष्ट्वां वामश्चो द्विचंत्वारिश्शच॥———[१६]

सप्तमः प्रश्नः 93

This PDF was downloaded from $\mbox{\sc http://stotrasamhita.}$ github.io.

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/